

Investigating the impact of the role of social media on the spread of terrorism in the geography of southeastern Iran with an emphasis on media terrorism

Mohammad Hadi Tehrani Moghadam¹, Ahmadreza Taheri², Saeed Mohammadi Sadegh³

1. PhD student of Political Science Department, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran.

Email: p.tehranimoghadam@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of Political Science, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan,

Iran. Email: taheri.political@gmail.com

3. Department of Political Science, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran. Email:

sms@lihu.usb.ac.ir

ARTICLE INFO

Abstract

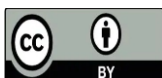
Article type:
Research Paper

Article history:
Received: 27 April 2024
Revised: 1 June 2024
Accepted: 15 August 2024
Published: 27 September 2024

Keywords:
Social media
Terrorism
media terrorism
southeastern region of Iran

Media propaganda (audio, visual, press, etc.) plays an effective role in promoting the phenomenon of terrorism. Therefore, terrorists see the media as a means of transmitting their message to the whole world. Thus, the more daring, violent, and eye-catching the actions are, the stronger the media will provide for them. The collection of information and data in this research is a combination of two stages: library studies and, in some cases, field collection using semi-structured interviews. Data analysis in this research is descriptive-analytical and the obtained data is analyzed using logical inference. The results of the study showed that social networks increase the scale of proliferation and the impact of terrorist operations and, as a result, have a greater impact on public opinion. Therefore, placing terrorist operations on the wings of social networks gives additional power, speed, and ability to resistance movements and, in particular, to terrorist groups. In this study, the nature and activities of terrorist groups in the southeastern region of the country were examined, and two major groups active in the eighties and nineties, Jundallah and Jaysh al-Adl, were identified and introduced based on the statements and analyses of the interviewees. The findings indicated that the media tools of the Jundallah group before, during, and after the operations were on the Internet with blogs such as Mujahid and the use of satellite networks such as Al-Arabiya, etc. Publishing images of the operations, casting doubt, and legitimizing terrorist actions were a large part of the group's media scenario.

How to cite: Tehrani Moghadam, M. H., Taheri, A. and Mohammadi Sadegh, S. (2024). Investigating the impact of the role of social media on the spread of terrorism in the geography of southeastern Iran with an emphasis on media terrorism. *Geography and Regional Planning*, 14 (56), 782-808. <https://doi.org/10.22034/jgeoq.2025.561244.4368>

© Author(s) retain the copyright and full publishing rights
DOI: <https://doi.org/10.22034/jgeoq.2025.561244.4368>

Publisher: Qeshm Institute of Higher Education

Introduction

The problem statement of this study is based on the assumption that the expansion of new communication technologies, particularly social media, has transformed terrorism from a purely physical phenomenon into a media-oriented practice centered on psychological and perceptual influence over public opinion. Terrorist groups, recognizing the power of cyberspace and the decisive role of media in agenda-setting, framing, and amplifying ideological messages, increasingly use social media as a strategic tool for legitimization, recruitment, operational coordination, and the production of fear and insecurity, to the extent that in many cases terrorist acts are designed primarily to maximize media coverage. Within this context, the concept of media terrorism refers to the deliberate and systematic exploitation of media capacities to advance terrorist discourse. Given the geopolitical, security, and social conditions of southeastern Iran and the region's vulnerability to terrorist activities, this study seeks to examine the impact of social media on the expansion of terrorism in this area, with a particular emphasis on media terrorism and its security implications.

Methodology

The data and information collection in this study follows a mixed-method approach and consists of two main stages: library-based research and, where necessary, field research. In the first stage, primary data and previous studies are reviewed and the theoretical framework is developed through the use of written sources, employing a note-taking method. Subsequently, the media activities of the terrorist group under study, particularly its presence in cyberspace, are examined through systematic observation of its official website, Telegram channels, and Twitter page, using structured note-taking as the main research tool. In the next stage, in areas where written sources did not provide sufficient information, field research was conducted through semi-structured interviews in order to collect the necessary data for final analysis. Accordingly, the main data collection tools in this research are purposeful observation and interviews, applied in accordance with the requirements of the study. Semi-structured interviews were

used to obtain in-depth information from knowledgeable local informants; in this type of interview, questions are designed in advance, while the researcher retains flexibility to modify their order or pose more open-ended questions based on contextual, behavioral, and personal considerations. Data analysis in this study is conducted using a descriptive-analytical approach and through logical inference to interpret and analyze the collected data.

Results and Discussion

Based on interview data and collected information, this study examines how the two terrorist groups, Jundallah and Jaish al-Adl, exploit media and cyberspace to advance their objectives. Jundallah used a combination of internet-based platforms and traditional media before, during, and after its operations. In its early phase, the group relied mainly on conventional propaganda methods such as distributing photographs, CDs, and pamphlets. Over time, as its activities expanded, Jundallah increasingly shifted to websites and blogs, including platforms such as Mujahid, while also benefiting from coverage by satellite television networks like Al Arabiya. Publishing images of attacks, creating doubt, and legitimizing terrorist actions formed the core of its media strategy. The group also used television and radio outlets, often affiliated with opposition and monarchist circles, to disseminate its narratives. Its primary media goals were to sanitize terrorist violence, attract supporters, and manage the psychological environment, particularly among Sunni communities. Jaish al-Adl, which emerged as a continuation of Jundallah after the arrest of Abdolmalek Rigi, has relied far more extensively on cyberspace and social media as its main propaganda tools. Lacking the resources to operate satellite television channels, the group focuses on platforms such as Twitter, Instagram, WhatsApp, Telegram, and various websites and blogs. Under the slogan of defending Sunni rights against perceived governmental pressure, Jaish al-Adl uses these platforms to publicize its operations, recruit supporters, and influence public opinion. During terrorist operations, the group reportedly assigns members to record attacks and distribute the

footage to foreign media outlets in order to maximize media impact.

According to local informants, some acts of violence are even designed to meet the media needs of foreign outlets, suggesting that media logic can influence operational planning. Overall, both groups view media and information not merely as supportive tools but as strategic weapons. Through intensive use of cyberspace, they seek to legitimize violence, expand their support base, manage psychological warfare, and promote separatist narratives, highlighting the central role of media terrorism in their activities.

Conclusion

The role of media in the emergence and expansion of terrorism is undeniable. Media propaganda—whether audio, visual, or print—plays a crucial role in promoting terrorism, as both domestic and international terrorist acts require publicity to achieve their intended impact. One of the main reasons for the increase in terrorist activities is the broad reach of media coverage, which influences large audiences at national and even global levels. Consequently, terrorists perceive media as a primary vehicle for transmitting their messages worldwide. The more dramatic, violent, and sensational an attack is, the greater the likelihood of extensive media coverage. Modern terrorism thus seeks to establish a reciprocal relationship with the media, turning it into a tool for legitimizing violence and disseminating extremist ideologies, particularly in the Middle East.

Groups such as Jundallah and Jaish al-Adl have extensively relied on the internet and cyberspace for recruitment, propaganda,

legitimization of violence, and psychological warfare. Through platforms such as the Adalat News website and blog, Telegram channels, and Twitter accounts, these groups have used social media as a central arena for communication and influence. In response, countermeasures have included launching dedicated websites, producing awareness programs through national broadcasting, and media campaigns—particularly between 2005 and 2011—that significantly weakened these groups' influence. Notably, following the arrest of Abdolmalek Rigi and extensive media exposure, hundreds of group members reportedly surrendered.

Despite successes in physical and military counterterrorism, interviewees emphasized that media and cyberspace responses have been limited, fragmented, and poorly coordinated. Effective counteraction requires continuous monitoring of terrorist media activities, alongside public education to promote self-regulation and critical media awareness among users. Without public cooperation, especially from local Sunni communities, counter-media strategies remain ineffective. Building public trust through transparency is therefore essential. Finally, sustainable counterterrorism requires addressing the structural roots of violence, including economic deprivation, social discrimination, political marginalization, and regional inequalities. Supporting local media, civil institutions, inclusive governance, educational development, and economic projects such as the Chabahar Port can reduce grievances, strengthen state–society relations, and limit the appeal of extremist and separatist narratives in southeastern Iran.

Ethical considerations

Following the principles of research ethics

The authors have observed the principles of ethics in conducting and publishing this scientific research, and this is confirmed by all of them.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

First author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation of information and results, preparing a draft of the article.

Second author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and

interpretation of information and results, preparing a draft of the article.

Third author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation of information and results, preparing a draft of the article.

Ethical Considerations

The authors affirm that they have adhered to ethical research practices, avoiding

plagiarism, misconduct, data fabrication or falsification, and have provided their consent for this article's publication.

Funding

This research was conducted without any financial support from Payam Noor University.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest

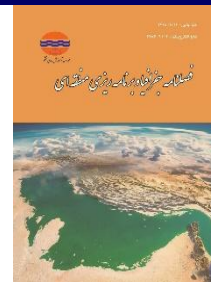

انجمن ژئوپلیتیک ایران

فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای

شاپا چاپی: ۶۴۶۲-۲۲۲۸ شاپا الکترونیکی: ۲۱۱۲-۲۷۸۳

Journal Homepage: <https://www.jgeoqeshm.ir/>

بررسی تاثیر نقش رسانه های اجتماعی در گسترش تروریسم در جغرافیای جنوب شرق ایران با تاکید بر تروریسم رسانه ای

محمد هادی طهرانی مقدم، احمدرضا طاهری^۲ ✉، سعید محمدی صادق^۲

۱. دانشجوی دکتری تخصصی گروه علوم سیاسی، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران. رایانامه: pourjavan@tvu.ac.ir

۲. استادیار، گروه علوم سیاسی، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران. رایانامه: avinhakmi@gmail.com

۳. استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران. رایانامه: sms@lihu.usb.ac.ir

چکیده	اطلاعات مقاله
تبلیغات رسانه ای (صوتی، تصویری مطبوعاتی و...) نقش مؤثری در ترویج پدیده تروریسم دارد. از این رو تروریست ها رسانه ها را به چشم وسیله‌ی انتقال پیام خود به سراسر جهان می‌بینند. بدین ترتیب، اقدامات هرچه جسورانه تر، خشونت بارتر و چشم پرکن تر باشد، رسانه ها پوشش خبری قوی تری برای آن تدارک خواهند دید. گردآوری اطلاعات و داده‌ها در این پژوهش، به صورت ترکیبی و شامل دو مرحله ی مطالعات کتابخانه ای و در برخی موارد نیاز، برداشت میدانی با ابزار مصاحبه از نوع نیمه ساختارمند می باشد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش به روش توصیفی-تحلیلی بوده و به شیوه‌ی استنتاج منطقی، اقدام به تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده شده است. نتایج پژوهش نشان داد که شبکه های اجتماعی موجب افزایش مقیاس تکثیر و تاثیر عملیات‌های تروریستی و در نتیجه اثرگذاری بیشتر بر افکار عمومی است، لذا نشانندن عملیات تروریستی بر بال شبکه های اجتماعی، قدرت، سرعت و توان مضاعفی به جنبش های مقاومت و در نوع خاص آن به گروه های تروریستی اعطا می کند. در این پژوهش ماهیت و فعالیت گروهک‌های تروریستی در منطقه‌ی جنوب‌شرق کشور بررسی و دو گروهک عمده و فعال در دهه های هشتاد و نود، جندالله و جیش‌العدل، شناسایی و بر اساس اظهارات و تحلیل‌های مصاحبه‌شوندگان پژوهش، معرفی شدند، که یافته ها گویای آن بود که ابزارهای رسانه ای گروهک جندالله قبل، حین و پس از عملیات در بستر اینترنت با وبلاگ هایی مثل مجاهد و نیز استفاده از شبکه های ماهواره ای چون العربیه و ... بود. انتشار تصاویر عملیات‌ها، شبهه‌افکنی و مشروعیت‌بخشی به اقدامات تروریستی بخش زیادی از سناریوی رسانه ای گروهک بود.	<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۰۸</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۳/۱۲</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۲۵</p> <p>تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۷/۰۶</p> <p>کلیدواژه ها:</p> <p>رسانه های اجتماعی</p> <p>تروریسم</p> <p>تروریسم رسانه ای</p> <p>منطقه جنوب شرق ایران</p>

استناد: طهرانی مقدم، محمد هادی، طاهری، احمدرضا و محمدی صادق، سعید. (۱۴۰۳). بررسی تاثیر نقش رسانه های اجتماعی در گسترش تروریسم در جغرافیای جنوب شرق ایران با تاکید بر تروریسم رسانه ای. *جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۱۴(۵۶)، ۷۸۲-۸۰۸. DOI: 10.22034/jgeoq.2025.561244.4368

© نویسندگان.

ناشر: موسسه آموزش عالی قشم

مقدمه

امروزه، یکی از محورهای مهم در مباحث امنیتی، موضوع فعالیت‌های گروه‌های تروریستی در حوزه‌ی رسانه، به‌ویژه بهره‌گیری آنها از ابزارهای ارتباطی نوین می‌باشد. پارادایم رسانه‌ای جدید، فرصت بدیعی را به منظور بساختن هویت‌های مقاومت از بنیادگرایی و افراط‌گرایی، فراهم کرده است و این گروه‌ها نیز با آگاهی از قدرت روزافزون فضای سایبر و نیز علم به این که فناوری اطلاعات و ارتباطات بخش جدایی‌ناپذیر زندگی مردم شده است، به صورت گسترده‌ای، روی به استفاده از این بسترها و ابزارهای نوین آوردند. رسانه، به عنوان ابزار انتقال پیام، در هم‌راهی تاریخ مورد توجه ویژه‌ی ارباب قدرت و نیز اشخاص و گروه‌های خواهان قدرت بوده است. بر این اساس، تغییر ابزار رسانه از نشریات کاغذی و رادیو و تلویزیون به فضای سایبری، بی‌گمان تاثیر قابل توجهی بر پدیده‌ی تروریسم گذاشته است که از آن جمله می‌توان به پدیداری گونه‌های نوینی از تروریسم از جمله «سایبرتروریسم» و نیز «تروریسم رسانه‌ای» اشاره کرد. «تروریسم رسانه‌ای» به استفاده‌ی تروریست‌ها از نقش‌ها و کارکردهای رسانه‌های جمعی به منظور پیشبرد گفتمان تروریستی اطلاق می‌شود. اهمیت رسانه و استفاده از آن در نزد تروریست‌ها تا بدان اندازه است که چنانچه کسی از وقوع حادثه‌ی موردنظر آگاه نشود، تروریست‌ها در ارسال پیام خود ناکام مانده‌اند. از همین روست که تروریست‌ها همواره سعی بر آن دارند که برای رسیدن به نتایج روانی مطلوب، اهداف خود را در وضعیتی با بهترین پوشش رسانه‌ای انتخاب کنند. در واقع، تروریسم برای اعلام موجودیت و جلب توجه افکار عمومی نیازمند اکسیژن رسانه‌ها است که این مهم از طریق پوشش رسانه‌ای اقدامات تروریستی محقق می‌شود. به عبارتی دیگر، آنها برای تاثیر گذاری بر افکار عمومی اقدامات تروریستی خود را در رسانه‌ها برجسته سازی و چارچوب سازی می‌کنند. امروزه نقش اطلاعات و تبادل آن در فعالیت‌های تروریستی، به اندازه‌ای است که خود این عوامل به عنوان سلاحی در دست آنان، مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این راستا باید اذعان داشت که «تروریست‌ها اطلاعات را چیزی فراتر از یک عامل تقویت‌کننده‌ی نیروها دانسته و آن را به عنوان سلاح اصلی می‌دانند». این رویکرد تا بدان‌جاست که به باور برخی، گاهی اقدامات تروریستی، به منظور پوشش رسانه‌ای طراحی شده و به اجرا می‌رسد. جنکینز در این زمینه بیان می‌دارد: «تروریسم در پی تماشای مردم و نه قربانیان واقعی است. تروریسم یک تئاتر است» (Weimann, 2015: 1). در خصوص بهره‌برداری تروریست‌ها از ابزار رسانه، باید در نظر داشت که آنها به روش‌های گوناگونی از این امکان استفاده کرده و اغلب به منظور تولید و انتشار اخبار و اطلاعات، جذب و آموزش نیروهای تازه، تبلیغات و ترویج اندیشه‌های خود، برنامه‌ریزی و هماهنگی اقدامات تروریستی و ... از رسانه بهره می‌گیرند و در واقع، رسانه‌ها توانسته‌اند با ظرفیت شگرف خود، قدرت تروریست‌ها را به طور بسیار گسترده و خارق‌العاده، افزایش دهند تا بدانجا که «تروریسم رسانه‌ای» به عنوان گونه‌ای از انواع مختلف تروریسم، مطرح شده است. لذا با توجه به اهمیت موضوع، این پژوهش به دنبال آن است که به بررسی تاثیر نقش رسانه های اجتماعی در گسترش تروریسم در جنوب شرق ایران با تاکید بر تروریسم رسانه ای بپردازد.

مبانی نظری

رسانه

رسانه‌ها، به وسایل انتقال پیام‌ها از فرستنده یا فرستندگان به مخاطب یا مخاطبان گفته می‌شود؛ که شامل روزنامه، کتاب، رادیو، تلویزیون، ماهواره، تکنولوژی‌های نوین ارتباطات و اطلاعات و اینترنت و... است. این وسایل دارای ویژگی‌هایی چون پیام‌گیران ناآشنا، سرعت عمل زیاد و تکثیر پیام هستند. (دادگران، ۱۳۹۶: ۶).

مک لوهان استدلال می‌کند رسانه‌های هر عصر ماهیت جامعه آن عصر را تعیین می‌کنند. از دید مک لوهان پیشرفت هر جامعه‌ای همزمان با رشد فناوری‌های رسانه‌ای بوده است. جوامع انسانی از فناوری‌های رسانه‌ای - از حروف الفبا تا اینترنت - تأثیر پذیرفته و بر آنها تأثیر نهاده‌اند (نورمحمدی، ۱۳۹۰: ۲۷۶). به همین دلیل کاستلز از مجازی واقعی شدن به معنای ارتباط میان فناوری‌های اطلاعاتی، ارتباطی رسانه‌ای و فرهنگ، سخن به میان آورده و اعتقاد دارد که فرهنگ به واسطه و از مجرای فناوری‌های اطلاعاتی ارتباطی و رسانه‌ای منتقل می‌گردد (Bell, 2017: 77).

رسانه‌ها را می‌توان به دو دسته‌ی رسانه‌های جمعی و رسانه‌های اجتماعی تقسیم کرد؛ رسانه‌های جمعی، مجموعه‌ای از وسایل ارتباطی هستند که غالباً به صورتی یک‌طرفه با جمعی از مخاطبان در ارتباط می‌باشند (افتاده، ۱۳۸۹: ۱۰). از جمله رسانه‌های جمعی می‌توان به رادیو، تلویزیون، ماهواره، نشریات و کتاب اشاره کرد (موسوی ندوشن، ۱۳۹۵: ۶۳). از بین رسانه‌های جمعی، تلویزیون فراگیرترین و متداول‌ترین رسانه‌ای است که بهتر می‌تواند مفاهیم مورد نظر خود را در ذهن مخاطبان کشت کند. «تلویزیون برنامه‌هایی آکنده از معانی نهفته پخش می‌کند و می‌کوشد با مهار این معانی، آنها را به معنایی یگانه‌تر تبدیل کند. معنایی که کارکرد جهان بینی غالب را داشته باشد (فیسک، ۱۳۸۰: ۱۲۵).

دسته‌ی دیگر، رسانه‌های اجتماعی می‌باشند که مبتنی بر وب طراحی شده‌اند. شایان توجه این که «کریس شیپلی» نخستین کسی است که اصطلاح «رسانه‌های اجتماعی» را به کار برد و آنها را هدایت‌کننده‌ی رویدادهای آینده برای گفتگو دانست. باید اذعان داشت که در رسانه‌های اجتماعی بر خلاف رسانه‌های جمعی، قابلیت تعامل دوسویه با مخاطب فراهم است (ذوالقدر و قاسم‌زاده عراقی، ۱۳۹۲: ۶).

شبکه‌های اجتماعی مجازی گونه‌ای از رسانه‌های اجتماعی هستند که بیشترین شباهت را به جامعه انسانی داشته و به فرد امکان برقراری ارتباط با شمار فراوانی از افراد دیگر، فارغ از هرگونه محدودیت زمانی، مکانی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی را می‌دهد (کراوت و همکاران، ۲۰۰۱).

رسانه‌های اجتماعی سعی دارند نحوه کار کردن انسان‌ها در اجتماع و نقشی که در جامعه بازی می‌کنند و تعاملی که با دیگران دارند را تغییر شکل دهند. فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی موجب می‌شود تا اجتماعات و هویت‌های جدیدی تشکیل شود. مارک پاستر معتقد است در دوره‌ی جدید که اینترنت و ارتباطات الکترونیک در جامعه سیطره دارد، داده‌ها و اطلاعات یا به عبارت دقیق‌تر، اجتماعات مجازی هستند که هویت افراد را می‌سازند. وسایل نوین اطلاعاتی و ارتباطی تغییراتی را در برداشت‌های فرد به وجود می‌آورد و هویت‌ها را در وضعیت تازه‌ای قرار می‌دهد که بسیار با گذشته متفاوت و حتی گاهی مغایر است.

فناوری‌های نوین ارتباطی امکان داشتن خلوت جدیدی را برای افراد با ایجاد فضایی شخصی و خصوصی در فضای مجازی برای افراد فراهم می‌کند. در این فضا افراد با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند و با بهره‌گیری از امکانات اینترنت مانند شبکه‌های اجتماعی و اتاق‌های گفتگو، شبکه‌ی گسترده‌ای از روابط میان افراد شکل می‌گیرد که غیرقابل کنترل است. این امر به تدریج موجب ازهم‌پاشیدگی شبکه‌های سنتی روابط مانند همسایگی می‌شود و هویت‌هایی جدا از جهان واقعی برای افراد ایجاد می‌کند (نورمحمدی، ۱۳۸۸).

اهداف و کارکردهای رسانه‌های اجتماعی عبارتند از:

الف) سازماندهی انواع گروه‌های اجتماعی مجازی

همان گونه که فلسفه وجودی شبکه‌های اجتماعی واقعی، تشکیل و پیوند گروه‌های اجتماعی بر محور مشترکات اعتقادی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی است، بسیاری از شبکه‌های اجتماعی در اینترنت نیز با انگیزه سازماندهی کردن گروه‌های اجتماعی مجازی با تکیه بر اشتراکات مختلف شکل می‌گیرند. پیدا است که اعضای این اجتماعات مجازی با

پیوندهایی که با یکدیگر دارند، در مجموع به دنبال تحصیل یک هدف مشترک در دنیای واقعی که غالباً هدفی سیاسی، اجتماعی یا فرهنگی است، هستند.

ب) توسعه مشارکت های اجتماعی

در شبکه های اجتماعی، همواره اعضای شبکه به صورت مستقیم یا غیر مستقیم به شرکت در فعالیت های واقعی در زندگی اجتماعی تحریک و تشویق می شوند. تأثیرگذاری قابل توجه شبکه های اجتماعی بر میزان و کیفیت مشارکت های اجتماعی در جوامع مختلف به حدی بوده است که اخیراً تعداد قابل توجهی از شبکه های اجتماعی، دقیقاً با هدف توسعه مشارکت اجتماعی مردم در زمینه های خاص ایجاد شده اند.

پ) به اشتراک گذاشتن علاقه مندی ها توسط اعضا

یکی از رویکردهای اصلی شبکه های اجتماعی، به اشتراک گذاشتن علاقه مندی های کاربران شبکه با یکدیگر است. موضوع به اشتراک گذاشتن علاقه مندی ها در شبکه های اجتماعی، از چنان اهمیتی برخوردار است که می توان گفت بدون آن، شبکه اجتماعی معنا نخواهد داشت. هدف از این کار آن است که هر یک از کاربران بتواند دغدغه های خود را مطرح کرده و در جریان دل مشغولی های دیگران نیز قرار بگیرد. همچنین از طریق این ویژگی شبکه های اجتماعی کاربران می توانند به بسیاری از نرم افزارهایی که سایر کاربران به اشتراک گذاشته اند، به آسانی دسترسی داشته باشند.

ت) ایجاد محتوا توسط اعضا

بر خلاف سایر رسانه ها که مخاطبان، چندان تعاملی در تولید محتوا و انتخاب محتوای دلخواه خود ندارند، در وب سایت های شبکه های اجتماعی، کاربران می توانند تولید کننده، تأثیرگذار و دارای قدرت انتخاب و بهره برداری از تنوع بیشتری باشند. با توجه به این مطلب، پایگاه های شبکه های اجتماعی بیش از هر رسانه دیگری می توانند با پیشرفت فناوری و توسعه جوامع به برتری های سایر رسانه ها همچون تلویزیون که از قوهی شنیداری و دیداری به خوبی بهره می برد، خاتمه دهند.

ث) تبلیغات هدفمند اینترنتی

شبکه های اجتماعی در اینترنت، یکی از منابع مهم برای کسب درآمد از راه تبلیغات به شمار می آیند؛ چرا که اعضای شبکه های اجتماعی در صفحات مربوط به خود درباره علایق خود صحبت می کنند و این به شرکت های تبلیغاتی اجازه می دهد که بر اساس همین علایق، برای آنها آگهی بفرستند. علاوه بر این، بسیاری از شرکت ها با ایجاد حساب کاربری و صفحات شخصی در شبکه های معروف، با سایر کاربران و مشتریان خود و نیز سایر شرکت ها ارتباط برقرار کرده و امور تجاری خود را پیش می برند (رنجبر، ۱۳۹۳).

یکی از ابزار بسیار مؤثر برای تبلیغ و اطلاع رسانی، رسانه است؛ به ویژه در عصر ارتباطات، اهمیت ابزارهای رسانه ای که عبارتند از مطبوعات، شبکه های ماهواره ای و اینترنت، بیش از پیش محرز و آشکار می شود (ملک، ۱۳۹۴: ۱۰۵-۱۰۷).

تروریسم

در فرهنگ ها و دانش نامه های بین المللی تعریف های مختلفی از ترور و تروریسم ارائه شده است که بیشتر آنها شباهت های زیادی با هم دارند. در زبان انگلیسی اصل کلمه ی «ترور»^۱ به فعل لاتینی «ters» برمی گردد (طیب، ۱۳۹۴: ۱۹) که به معنای «ترساندن» یا «ترس و وحشت» است و بیشتر مشتقات آن نیز حول همین معانی مشخص می چرخد (ناجی راد، ۱۳۹۷: ۳۲). تروریسم، واژه ای فرانسوی و به معنای آدم کشی به طور غافل گیرانه و ایجاد رعب و وحشت به منظور دستیابی به قدرت یا حفظ آن است (دهخدا، ج ۴: ۵۸۴۹). ریشه ی لغوی واژه ترور از واژه ی یونانی

^۱ Terror

Tras به معنی ترس و لرز گرفته شده و فعل Tres یا Ters در زبان لاتین نیز به همین معنی آمده است و امروزه واژه‌ی «ترسیدن» در زبان فارسی به همان مفهوم به کار می‌رود و در زبان عربی فعل «رهب» به معنی ترس آمده است. اصطلاح تروریسم برای نخستین بار در جریان مباحثات و گفتگوهای کنفرانس یکسان‌سازی قوانین جزایی که در سال ۱۹۳۰ م. در شهر وارسوا کشور لهستان برگزار شد، به حوزه مباحث حقوقی و قانونی راه یافت (دهقان و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۱). برخی از فرهنگ‌نویسان نگاشته‌اند: ترور به معنای وحشت و ترس زیاد است، اما به معنی حزب یا جنبشی که باعث حالت ترور شود، نیز به کار می‌رود؛ پس اصطلاحاً به حالت وحشت فوق‌العاده‌ای اطلاق می‌شود که از دست زدن به خشونت و قتل و خونریزی از سوی یک گروه، حزب و یا دولت به منظور نیل به هدف‌های سیاسی، کسب یا حفظ قدرت ناشی می‌شود (آقابخشی و افشاری‌راد، ۱۳۹۳: ۶۷۷). بنابراین رژیم ترور به رژیمی اطلاق می‌شود که از طریق ایجاد وحشت، تهدید، حبس و کشتار مخالفان خود حکومت می‌کند.

در زبان فارسی برای ترور و تروریست معادل‌سازی نشده است اما در زبان عربی برای کلمه‌ی تروریسم، واژه‌ی «الارهاب» ترجمه شده، که به معنای خوف، خشونت و سخت‌گیری است (حاجیانی و ضمیری، ۱۳۹۹: ۱۷-۱۸). در ادبیات جدید عرب، از واژه‌ی تروریست به «ارهابی» یعنی تهدیدکننده و از ترور به «ارهاب» تعبیر شده است؛ از این رو مشهور نویسندگان عرب از تروریست به ارهابی و از تروریسم به الارهاب تعبیر کنند بدین جهت مفهوم «الارهاب» در اصطلاح جدید، به معنای لغوی «مطلق خوف» که در کتاب‌های لغت قدیم و در نصوص دینی آمده است، نیست؛ بلکه معنای خاصی دارد: «إستعمال العُنف السیاسی من أجل المقاصد السیاسیه: (الحیدری، ۲۰۱۸، ج ۱: ۲۱)؛ یعنی به کار بردن خشونت سیاسی در جهت مقاصد سیاسی. در تعریفی دیگر، ترور عبارت است از حذف حریف سیاسی با هر شیوه‌ی ممکن (حمزه‌زاده، ۱۳۹۴: ۲۴).

یکی از مشهورترین تعاریف از تروریسم که بسیار نقل شده تعریف الکس اشمید (۱۹۹۳) است. وی تروریسم را چنین تعریف می‌کند: «تروریسم» یعنی شیوه‌ی ایجاد وحشت از طریق اقدامات خشونت‌آمیز مکرر، توسط افراد، گروه‌ها یا بازیگران دولتی، به دلایل سیاسی، جنایی و غیرعادی در جایی که اهداف مستقیم، اهداف اصلی نیستند. قربانیان چنین خشونت‌ی اغلب به طور تصادفی یا گزینشی از میان جمعیت هدف انتخاب می‌شوند و به عنوان مولدهای پیام‌رسانی عمل می‌کنند (Idid).

از یک نگاه دیگر، تروریسم به رفتار خشونت‌آمیز و سرکوب‌گرانه و اغلب با اهداف سیاسی اطلاق می‌شود. تروریست‌ها از بین‌برنده‌ی نظم موجود و تعقیب‌کننده‌ی نظم جدید می‌باشند. فعالیت‌های تروریستی به منظور ایجاد ترس از طریق اقدامات خشونت‌آمیز غیرمنتظره و اغلب، علیه اعضای یک حکومت انجام می‌شود.

مصادیق تروریسم

کارهای ناپسند و خلاف قانونی چون هواپیماربایی و آدم‌ربایی، بمب‌گذاری و رفتارهای تروستی و دهشت‌افکنی را می‌توان سه مصداق اصلی تروریسم معرفی کرد به عبارتی کشتن افراد به صورت غیر قانونی، گروگان‌گیری و ایجاد فضای رعب و وحشت در بین مردم به هر شکل و صورتی که باشد از مصادیق بارز تروریسم به شمار می‌رود. چنانچه ترور شخصیت‌های سیاسی و اجتماعی و انفجار مراکز سیاسی و اقتصادی برای فشار بر دستگاه‌های حکومتی و گروه‌های مردمی یا دولت‌های دیگر از جمله مصادیق ترور به شمار می‌رود (طاهری، ۱۳۹۴: ۲۸).

بنابراین، مهم‌ترین مصادیق تروریسم در سطح جهان به شرح ذیل می‌باشند:

۱- هواپیماربایی

۲- آدم‌ربایی و گروگان‌گیری

۳- بمب گذاری

۴- ترور (بی نا، ۱۳۸۶: ۱۱۱-۱۰۹).

تروریسم و رسانه

رسانه، به عنوان ابزار انتقال پیام، در همارهی تاریخ مورد توجه ویژهی ارباب قدرت و نیز اشخاص و گروه‌های خواهان قدرت بوده است. بر این اساس، تغییر ابزار رسانه از نشریات کاغذی و رادیو و تلویزیون به فضای سایبری، بی‌گمان تاثیر قابل توجهی بر پدیده‌ی تروریسم گذاشته است که از آن جمله می‌توان به پدیداری گونه‌های نوینی از تروریسم از جمله «سایبرتروریسم» و نیز «تروریسم رسانه‌ای»^۱ اشاره کرد که گونه‌ی نخست در بخش پیشین تعریف شده و تروریسم رسانه‌ای که بیش از دیگر انواع آن به موضوع پژوهش حاضر مربوط می‌شود، که مورد واکاوی و بررسی قرار می‌گیرد.

تروریسم رسانه‌ای

«تروریسم رسانه‌ای» به استفاده‌ی تروریست‌ها از نقش‌ها و کارکردهای رسانه‌های جمعی به منظور پیشبرد گفتمان تروریستی اطلاق می‌شود. این اصطلاح نخستین بار در سال ۱۹۸۵ م. و در جریان دومین کنفرانس بین‌المللی علیه تروریسم بیان شده است.

اهمیت رسانه و استفاده از آن در نزد تروریست‌ها تا بدان اندازه است که چنانچه کسی از وقوع حادثه‌ی موردنظر آگاه نشود، تروریست‌ها در ارسال پیام خود ناکام مانده‌اند. از همین روست که تروریست‌ها همواره سعی بر آن دارند که برای رسیدن به نتایج روانی مطلوب، اهداف خود را در وضعیتی با بهترین پوشش رسانه‌ای انتخاب کنند. در واقع، تروریسم برای اعلام موجودیت و جلب توجه افکار عمومی نیازمند اکسیژن رسانه‌ها است که این مهم از طریق پوشش رسانه‌ای اقدامات تروریستی محقق می‌شود. به عبارتی دیگر، آنها برای تاثیر گذاری بر افکار عمومی اقدامات تروریستی خود را در رسانه‌ها برجسته سازی و چارچوب سازی می‌کنند.

امروزه نقش اطلاعات و تبادل آن در فعالیتهای تروریستی، به اندازه‌ای است که خود این عوامل به عنوان سلاحی در دست آنان، مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این راستا باید اذعان داشت که «تروریست‌ها اطلاعات را چیزی فراتر از یک عامل تقویت‌کننده‌ی نیروها دانسته و آن را به عنوان سلاح اصلی می‌دانند» (پارمار و کاکس، ۱۳۹۰: ۲۵۸). این رویکرد تا بدان جاست که به باور برخی، گاهی اقدامات تروریستی، به منظور پوشش رسانه‌ای طراحی شده و به اجرا می‌رسد (عباسی، ۱۳۹۶: ۱۶). جنکینز در این زمینه بیان می‌دارد: «تروریسم در پی تماشای مردم و نه قربانیان واقعی است. تروریسم یک تئاتر است» (Weimann, 2015: 1).

به باور پالتز و وینسون^۲ (۱۹۹۴)، تضعیف روحیه دشمنان مانند دولت‌ها، قدرت‌نمایی، کسب هم‌دردی و ایجاد ترس و هرج و مرج، منافع اصلی تروریست‌ها برای استفاده از رسانه‌ها هستند. همچنین بریجیت ناکوس^۳ درباره‌ی رابطه‌ی بین تروریسم و رسانه می‌گوید: تروریست‌ها با اعمال خشونت در پی تحقق سه هدف اصلی: توجه، به رسمیت شناختن و مشروعیت هستند» (Epkins, 2011: 31).

در خصوص بهره‌برداری تروریست‌ها از ابزار رسانه، باید در نظر داشت که آنها به روش‌های گوناگونی از این امکان استفاده کرده و اغلب به منظور تولید و انتشار اخبار و اطلاعات، جذب و آموزش نیروهای تازه، تبلیغات و ترویج

¹ media terrorism

² Paletz & Vinson

³ Brigitte Nacos

اندیشه‌های خود، برنامه‌ریزی و هماهنگی اقدامات تروریستی و ... از رسانه بهره می‌گیرند و در واقع، رسانه‌ها توانسته‌اند با ظرفیت شگرف خود، قدرت تروریست‌ها را به طور بسیار گسترده و خارق‌العاده، افزایش دهند تا بدانجا که «تروریسم رسانه‌ای» به عنوان گونه‌ای از انواع مختلف تروریسم، مطرح شده است.

روش تحقیق

روش گردآوری اطلاعات و داده‌ها در این پژوهش، به صورت ترکیبی و شامل دو مرحله‌ی مطالعات کتابخانه‌ای و در برخی موارد نیاز، برداشت میدانی می‌باشد. بدین صورت که به منظور گردآوری اطلاعات اولیه و بررسی سوابق پژوهش و تبیین مبانی نظری، از منابع مکتوب با روش فیش‌برداری استفاده کرده و سپس، فعالیت‌های گروهک تروریستی مورد بررسی در عرصه‌ی رسانه و نیز در بستر فضای مجازی، در وبسایت، کانال تلگرامی و صفحه‌ی توئیتر این گروهک، به شیوه‌ی مشاهده و با ابزار یادداشت‌برداری مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است.

در گام بعدی، در زمینه‌هایی که منابع مکتوب در دسترس اطلاعات مورد نیاز را نداشتند، بناچار از روش میدانی و با ابزار مصاحبه از نوع نیمه‌ساختارمند، اطلاعات لازم برای تحلیل نهایی گردآوری گردیده است.

در واقع، ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش عبارت است از مشاهده‌ی هدفمند و مصاحبه که بنا به مقتضیات تحقیق از آن استفاده شد. در این پژوهش از مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته جهت دریافت اطلاعات لازم از افراد مطلع محلی استفاده شده است. «در این نوع مصاحبه، سؤال‌ها از قبل طراحی شده‌اند و هدف، کسب اطلاعات عمیق از مصاحبه‌شونده می‌باشد. شایان ذکر است که در مصاحبه‌ی نیمه‌ساختارمند، پژوهشگر بر اساس مقتضیات زمانی، رفتاری و شخصیتی، ترتیب پرسش‌ها را تغییر داده و گاه پرسش‌های بازتری را از مصاحبه‌شونده می‌پرسد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش به روش توصیفی-تحلیلی بوده و به شیوه‌ی استنتاج منطقی، اقدام به تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده شده است.

علل و زمینه‌های تروریسم جنوب شرق

قلمرو مکانی این پژوهش، همان‌گونه که از عنوان آن برمی‌آید، جنوب شرق ایران می‌باشد که به طور خاص، شامل استان سیستان و بلوچستان، بالاخص، منطقه‌ی بلوچستان می‌شود.

برابر اطلاعاتی که از منابع محلی به دست آمد، پیش از انقلاب اسلامی، زمینه‌های ناامنی در منطقه، اغلب تقابل با حکومت مرکزی به علت ظلم و ستم رژیم و تبعیض و محرومیت آشکار در منطقه‌ی جنوب شرق کشور، قاچاق مواد مخدر و ... بوده است. البته گروه‌های به فرماندهی دادشاه نیز بودند که صرفاً به خاطر تقابل با دستگاه حاکم دست به سلاح بردند.

همچنین می‌توان از ظلم و ستم خوانین محلی، ماموران حکومت و فقر فرهنگی ناشی از بی‌توجهی به منطقه، نبود زیر ساخت‌ها و فقر گسترده در منطقه به عنوان علل و زمینه‌های نارضایتی مردم و بروز برخی اقدامات تروریستی در پیش از انقلاب، نام برد.

قدرت‌طلبی و برتری‌خواهی سرداران بلوچ، طغیان علیه نیروهای بیگانه و استعماری چون انگلستان، بدرفتاری نیروهای نظامی با بومیان و مردم محلی بلوچستان، گسترش اقتدار سیاسی و اقتصادی آنها و تثبیت و استحکام خودمختاری آنها از مهم‌ترین علل و زمینه‌های اقدامات خرابکارانه در جنوب شرق ایران، پیش از انقلاب اسلامی بوده است. بنابراین می‌توان به طور خلاصه، علل اصلی ظهور تروریسم در جنوب شرق را دو عامل زیر دانست:

۱. تبعیض و عقب ماندگی منطقه، ۲. تحریک اجانب

البته نا امنی های قبل از انقلاب در سیستان و بلوچستان غالباً از نوع باندها و مافیای مواد مخدر بود. بر اساس اظهارات مصاحبه شوندگان و همچنین اطلاعات به دست آمده از برخی منابع محلی، تروریسم در جنوب شرق کشور، به صورت واقعی و گسترده، پس از انقلاب اسلامی شکل گرفت.

علل و زمینه های راه اندازی گروهک های تروریستی جنوب شرق پس از انقلاب

شکل گیری گروه های تروریستی در جنوب شرق کشور، همچون دیگر مناطق ایران و جهان، آنی و فوری نبوده است. این گروه ها در طول زمان و در بسترهای مختلف قومی و نژادی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی ظهور می کنند. مؤلفه های داخلی به تدریج شرایط ظهور این گروه ها را فراهم آورده و با دخالت عناصر خارجی و نیروهای مداخله گر بیرونی، زمینه ی توسعه و رشد آنها ایجاد می شود.

برابر مشاهدات و دریافت های محقق، بخش زیادی از اقدامات تروریستی در منطقه ی جنوب شرق کشور پس از انقلاب اسلامی، به دلیل اراده ی نظام برای مقابله با قاچاق مواد مخدر شکل گرفت. گروه هایی چون ملاکمال، نهتانی، جمال شه بخش و ... در این فاز قرار دارند. آرام آرام این گروه ها تبدیل به گروهک های تروریستی سازمان یافته شدند که سرویس های جاسوسی از آنها حمایت کردند.

علل و زمینه های قومی-مذهبی

باید اذعان داشت که بیشتر جنبش های چریکی در بلوچستان، زمینه و محرکه ی قومی-مذهبی داشته اند. برخی از گروه های تروریستی بلوچستان با استناد و نشئت گرفتن از مؤلفه ی «جهاد» و «شهادت»، مبارزه ی خود را جهاد ملی (قومی)-مذهبی معرفی می کنند. از آن جمله، لشکر رسول الله به رهبری «مولابخش درخشان» یکی از گروه هایی بود که در آن مذهب به عنوان یک فاکتور مهم و انگیزه ی بنیادی برای جنگ مسلحانه مورد تأکید قرار می گرفت. این گروه چریکی عملیات خشونت باری را علیه نیروهای انتظامی در جاده ها و پاسگاه های مرزی جنوب استان سیستان و بلوچستان انجام داد. مولابخش درخشان معتقد بود عملیات مسلحانه باید علیه نیروهای نظامی - امنیتی جمهوری اسلامی متمرکز شود.

بنا بر شواهد محلی، عمده اقدامات تروریستی بعد از انقلاب اسلامی، از دهه ۶۰ شروع شد. بخصوص بعد از مرگ مولوی عبدالعزیز ملازاده. افرادی که پس از این، اقدام تروریستی می کردند یا با حمایت دشمنان انقلاب اسلامی (آمریکا و غرب) بود و یا به خاطر دشمنی با تفکر شیعه از طرف جریان تندرو و تکفیری وهابیت آل سعود. در واقع، این اقدامات از ابتدای انقلاب و عمدتاً توسط خوانین و سرداران محلی و وابستگان آنان و در برخی موارد نیز قاچاقچیان مواد مخدر شکل گرفت.

به اعتقاد یکی دیگر از مصاحبه شوندگان، اقدامات تروریستی در منطقه ی جنوب شرق کشور، از ابتدای انقلاب شروع شد و عمده علل و زمینه های آن ۱. به علت عدم پذیرش انقلاب اسلامی، ۲. به خواست و تحریک کشورهای که با ماهیت ایران اسلامی مخالف بودند؛ مانند آمریکا، اسرائیل و ... بوده است.

باید اذعان داشت که در دهه ی هفتاد، فاز عقیدتی در گروهک ها بیشتر شد؛ خصوصاً بهانه هایی چون حادثه ی مسجد فیض مشهد و درگیری سال ۷۲ که موجب گردید افرادی مثل جلیل قنبرزهی با راه اندازی گروهک «الفرقان» تقابل اعتقادی را با نظام آغاز کنند. این فاز، سرآغاز یک پارادایم جدید در فضای امنیتی استان بود.

در دهه‌ی هشتاد با ظهور گروهک جندالله با محوریت عبدالملک عملیات‌های تروریستی هدفمندتر و با زمینه اعتقادی و تکفیری شدت گرفت. گروه جندالله دارای علائق شدید قومی و مذهبی می‌باشد که در شکل‌گیری این گروهک تأثیرات زیادی داشته است. جندالله فراتر از دیدگاه‌های مولابخش درخشان رفت. این گروه غیر نظامیان و حتی کارمندان دولتی و به خصوص به گفته‌ی وی، زابلی‌های شیعه مذهب را «ظالم» و «اشغالگر» و به اصطلاح «طعمه‌ی مشروع» می‌دانست و بر کشتن آنها اصرار داشت. جندالله در بسیاری از اطلاعیه‌های خود از واژه‌ی «اشغالگران استفاده کرده و مبارزه‌ی خود را «جهاد» بر علیه «اشغالگران» توصیف کرده است. در واقع، «جهاد» از تأثیر گذارترین مفاهیم دینی-مذهبی است که معمولاً برای مقابله با کفار استفاده می‌شود؛ اما ریگی اصرار داشت که اقدامات وی در انجام حملات تروریستی نوعی جهاد است. وی سعی می‌کرد از مفاهیم مذهبی برای پیشبرد اهداف خود استفاده کند. تبلیغات هم‌زمان گروه‌های تندرو سلفی و دیدگاه‌های سازش‌ناپذیر آنها با شیعیان در کنار طرح قوم بلوچ به عنوان یک قوم استثمار شده به جندالله و ریگی امکان می‌داد تا حدی قدرت مانور لازم در منطقه را به دست آورد.

علل و زمینه‌های تاریخی-اجتماعی

از نظر تاریخی و اجتماعی، گذشته از مجادلات و مباحثات تاریخی - سیاسی مردم بلوچ تجربه خوبی از تعامل با حکومت‌های مرکزی ندارند از دیدگاه روانشناسی اجتماعی قومی که احساس کند مورد تحقیر و محرومیت قرار گرفته است به طور ناخودآگاه و اجتناب‌ناپذیری برای التیام حس انتقام‌جویی و تسکین درد تحقیر خویش آرزوی ظهور قهرمانی را دارد که بتواند در مقابل کسانی که تحقیرکننده می‌نامند، قد علم کند. در نتیجه، در قاموس فرهنگ و روانکوی مردم بلوچ، یک چریک مسلح و یا یاعی شورشگر که بر علیه آنچه ظلم و ستم و تحقیر نامیده می‌شد، قیام می‌کند، جایگاه ویژه‌ای دارد این ویژگی در ادبیات اسطوره‌های بلوچ ثبت شده است اکثریت مردم عادی با جزئیات عملکرد «قهرمان» کاری ندارند بلکه در کل شیفته‌ی «ایستادگی و مقاومت» در مقابل آنچه قدرت ظالم تلقی می‌کنند می‌شوند. به عنوان مثال این امر کلی در مورد اسطوره شدن «دادشاه» علی‌رغم عملکردهای خشونت‌بار و ناپذیرفتنی وی، حتی علیه مردم عادی و روستایی بلوچ، صدق می‌کند. به بیانی دیگر، با این که بسیاری از قربانیان دادشاه مردم عادی بلوچ بودند، اما وی در اذهان بسیاری از بلوچ‌ها به عنوان یک اسطوره‌ی مقاومت ثبت شده است. این قهرمان‌سازی اجتماعی در نزد مردم بلوچ، زمینه‌ی تاریخی-اجتماعی ظهور و تأثیرگذاری کسانی چون عبدالملک ریگی نیز گردید که توانست در نقش یک قهرمان بلوچ در میان برخی از توده‌ها، ظاهر شود.

علل و زمینه‌های جغرافیایی

در پدیداری گروه‌های تروریستی در منطقه‌ی جنوب شرق کشور، علل و زمینه‌های منطقه‌ای و جغرافیایی نیز بسیار تاثیرگذار بوده است. این گروه‌ها در منطقه‌ای از جغرافیای ایران شکل گرفتند که تنها چند کیلومتر دورتر، گروه‌های تندروی سلفی فعالیت دارند. منطقه‌ی «بلوچستان پاکستان» از مناطق هم‌مرز با «بلوچستان ایران»، کانون رشد و فعالیت گروه‌های تندروی تروریستی است که منشأ نامی در بسیاری از کشورهای همسایه نظیر افغانستان پاکستان و ایران هستند. قدرت گروه‌های تندروی مذهبی در این منطقه به حدی است که دولت مرکزی پاکستان توان اعمال حاکمیت خود و نظم دادن به امور را در آن منطقه ندارد.

بسیاری از گروه‌های وابسته به القاعده و طالبان در این منطقه فعال هستند و این امر، در کنار قرابت‌های فرهنگی و دیدگاه‌های مشترک مذهبی، زمینه‌ساز شکل‌گیری گروه‌های تندرو در این سوی مرز و در خاک ایران گردیده است.

باید اذعان داشت که تأثیرگذاری فعالیت گروه‌های تندرو در پاکستان بر کشورهای همسایه وقتی جدیتر است که این تحولات به نوعی هدایت شده انجام شود. در واقع، رشد افراط‌گرایی در افغانستان و پاکستان مصداق این نمونه است.

همچنین رشد مدارس اهل سنت که توسط پاکستان و عربستان مورد حمایت مالی قرار می‌گیرند و اندیشه‌ی وهابی که تشکیلات القاعده مروج آن است و در میان کشورهای همسایه نیز می‌تواند گسترش یابد.

علل و زمینه‌های اقتصادی

در کنار متغیرهای فوق الذکر، کمبود امکانات، فقر، بیکاری و انواع محرومیت‌ها، بستر سوءظن به حکومت مرکزی را بیش از پیش فراهم ساخته است.

وضعیت نامساعد اقتصادی از موضوعاتی است که به همراه تبلیغات منفی و یکسویه نسبت به اهل سنت، تشدید شده است. گستردگی فقر و تبعیض در سیستان و بلوچستان که بیشتر اهل سنت در آنجا ساکن هستند، این تصور را ایجاد می‌کند که حکومت مرکزی با اکثریت شیعه، به طور عمد خواهان تضعیف و فشار بر اقلیت مذهبی اهل سنت است و آنان را از امکانات گوناگون رفاهی و خدماتی محروم می‌کند. شکل‌گیری این افکار، زمینه را برای تقابل و تدروی افراد و گروه‌های سنی‌مذهب در منطقه تشدید می‌کند.

تروریسم رسانه‌ای در فضای مجازی

شایان ذکر است که تروریست‌ها به دلایل و اهداف گوناگونی از فضای مجازی استفاده می‌کنند که عمده‌ی این دلایل و اهداف عبارتند از:

الف) استفاده‌ی متعارف از بستر فضای مجازی

جی لیمان^۱ در مقاله‌ی خود تحت عنوان چگونه "تروریست‌ها از اینترنت استفاده می‌کنند؟" اذعان می‌کند که اینترنت و پیام‌های الکترونیکی ابزاری را برای گروه‌های تروریستی فراهم می‌کند که با یکدیگر به سهولت ارتباط برقرار کنند. متیو دوست^۲ نیز معتقد است که سازمان‌های تروریستی از فناوری اطلاعات به عنوان یک سازوکار ارتباطی بسیار مناسب و امن بهره می‌گیرند (Saint-Claire, 2011: 95). بنابراین یک استفاده‌ی معمول تروریست‌ها از فضای مجازی، ارسال پیام‌های الکترونیکی یا بازدید کردن از تارنماها به منظور برقراری ارتباط با تروریست‌های دیگر می‌باشد (Seiber & Brunst, 2017: 38-39).

برای ارتباط تروریست‌ها با یکدیگر در فضای مجازی امکانات بسیاری وجود دارد؛ از جمله: تالارهای گفتگو^۳، رایانامه (ایمیل)^۴، گفت‌وگوی رله اینترنتی^۵، انجمن‌های وب^۶، تلفن اینترنتی^۷ و...

ب) تبلیغات و بیان دیدگاه‌ها

یکی از بهره‌گیری‌های تروریست‌ها از فضای مجازی، در جهت ارائه‌ی دیدگاه‌ها و تبلیغ گروه تروریستی خود می‌باشد. تبلیغات را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد تبلیغات سیاه و تبلیغات سفید. تبلیغات سفید بر مبنای حقایق و اندیشه صادقانه استوار است ولی تبلیغات سیاه شامل اطلاعات غلط و نیمه حقیقت و دستکاری واقعیات می‌باشد. تروریست‌ها در تمام امور تبلیغاتی خود در فضای مجازی، از تبلیغات سیاه استفاده می‌کند (Ali, 2015: 8).

¹ Jay Lyman

² Matthew Devost

³ Chat Rooms

⁴ Email Account

⁵ Internet Relay Chat (IRC)

⁶ Web Forum

⁷ VOIP (Voice Over Internet Protocol)

تروریست‌ها همچنین در بسیاری از موارد به توجیه اقدامات خشونت‌بار خود می‌پردازند و این امر را از طریق فیلم‌های ویدئویی از صحنه‌های خونبار جنایت خود به تصویر می‌کشند. این فیلم‌ها اغلب دارای کیفیتی بسیار عالی و همراه با موسیقی و گرافیک پیشرفته است (Ibid, 34-36).

فیلم‌های مربوط به عملیات تروریستی یا اقدامات خشن اغلب با زیرنویس به زبان انگلیسی به منظور جلب حمایت موافقان در سراسر جهان و ایجاد وحشت در مخالفان انجام می‌گیرد. این فیلم‌های تبلیغاتی در جهت گسترش تفکر افراطی و خشن گروه تروریستی و تلاش برای القای پیام‌های غرور آفرین در بستر اقدام تروریستی صورت می‌گیرد (Barret et al., 2012: 4).

(پ) جذب و آموزش نیرو

تروریست‌ها از فضای مجازی برای جذب افراد و سازماندهی آنان بهره می‌گیرند تروریست‌ها اغلب خود را در فضای مجازی سازمانی معرفی می‌کنند که بر علیه بی‌عدالتی‌ها محرومیت‌ها و تحقیرها مبارزه می‌کند (Ibid: 5). مارک سیجمن اظهار می‌دارد که تعامل در تالارهای گفت‌وگو برای جذب افراد به سازمان تروریستی و ساختن ارتباط ایدئولوژیک مستحکم نقش را ایفا کند (Awan, 2014: 7).

تروریست‌ها از تالارهای گفت و گو در جهت جذب افراد، توجیه و ارائه اطلاعات بهره می‌گیرند (Ibid, 8). در بسیاری از موارد پذیرش در این تالارها یا عضویت در تارنماهای تروریستی نیازمند معرفی و ضمانت اعضای فعال سازمان تروریستی یا طی کردن فرایندی است که در آن تعهد و وفاداری فرد به آرمان گروه تروریستی برای رهبران آن محرز شود (U.N.C, 2011: 28). اینترنت و فضای مجازی همچنین ابزاری را فراهم می‌کند که اعضا یا هواداران سازمان تروریستی بتوانند با رهبران یا اعضای رده بالای آن در تماس باشند (Lieberman & Collins, 2018: 10). بنابراین فضای مجازی این امکان را برای تروریست‌ها فراهم آورده است که در آن به عضوگیری و آموزش هم فکران خود در راستای اقدامات تروریستی بپردازند (Cornish, 2009: 12).

(ت) جمع‌آوری اطلاعات و برنامه‌ریزی

تروریست‌ها از فضای مجازی نه تنها برای جمع‌آوری بلکه برای به اشتراک گذاری اطلاعات و برنامه‌ریزی برای اهداف خود استفاده می‌کنند (Brunst, 2010: 74-75). فضای مجازی و اینترنت جریانی سریع، ارزان و گسترده برای گردش اطلاعات فراهم آورده است (Conway, 2015: 10-11). اینترنت می‌تواند به عنوان یک کتابخانه‌ی گسترده عمل کند و بسیاری از اطلاعات را رایگان در اختیار تروریست‌ها قرار دهد. این اطلاعات می‌تواند شامل تحلیل‌ها، اظهارات رسمی مشخصات مکان‌های حساس و غیره باشد که از طریق ابزارهای گوناگونی در فضای مجازی نظیر موتورهای جستجوگر، رایانامه، تالارهای گفت و گو و شبکه‌های اجتماعی در اختیار تروریست‌ها قرار گیرد (Dening, 2011: 243).

(ث) تامین مالی

سازمان‌های تروریستی از طریق فضای مجازی به جذب پول و منابع مالی مبادرت می‌ورزند این سازمان‌ها ممکن است در تارنماهای خود از طریق بیانیه‌های عمومی درخواست کمک مالی کنند و از طریق فراهم کردن تمهیداتی نظیر گزینه‌های پرداخت اینترنتی از طریق کارت‌های اعتباری یا سیستم‌های پرداخت نظیر پپل یا انتقال وجه به شماره حساب‌های مورد نظر خود از طریق سیستم‌های آی بی ای ان کمک‌های مالی خود را دریافت کنند (U.N.C, 2011: 33). راه دیگر ایجاد فروشگاه‌های برخط (آنلاین و مجازی) است که محصولات مانند کتاب، لوح فشرده (دی.وی.دی) یا دیسک دیجیتال چند منظوره مربوط به فعالیت‌های سازمان تروریستی (پیراهن‌های منقوش به نماد سازمان تروریستی، پرچم‌ها و کالاهایی از این دست را به حامیان سازمان تروریستی برای فروش عرضه می‌دارند

(Brunst, 2010: 72). از جمله روش‌های دیگر که سازمان‌های تروریستی برای جذب منابع مالی استفاده می‌کنند، کلاهبرداری اینترنتی از طریق رایانامه و جعل هویت و سرقت اطلاعات کارت‌های اعتباری به منظور واریز وجوه به حساب افراد یا سازمان‌های زیر مجموعه‌ی سازمان تروریستی است که در رصد نهادهای امنیتی قرار ندارند و بعد از آن، انتقال این وجوه به سازمان تروریستی یا رهبران آن از طریق کانال‌های ارتباطی امن انجام می‌گیرد (Conway, 2015: 7).

ج) شبکه‌ای شدن

ارکویلا رائفلت و زینتی اشاره می‌کنند که با گسترش فضای مجازی، سازمان‌های تروریستی تلاش می‌کنند که ساختار سازمانی خود را از ساختار سلسله‌مراتبی به ساختار شبکه‌ای تغییر دهند. تروریست‌ها در شبکه‌های اجتماعی مجازی باعث گردیده است که با غلبه شبکه‌های بر محدودیت‌های فیزیکی تعیین بستر مناسب برای برگزاری جلسات یا ملاقات‌ها در فضای (مجازی و امکان تبادل نظر با فائق آمدن بر محدودیت‌های زمانی امکان ارسال پیام و دریافت آن در هر زمان از شبانه روز سازمان‌های تروریستی چابک و غیرمتمرکز شوند (Ibid: 11)). در واقع شبکه‌ای شدن سازمان تروریستی و افزایش واحدهای عملیاتی باعث می‌گردد که شناسایی قلب و بوزه (نقطه مرکزی فرماندهی) دشوار گردد (Conway, 2015: 10) و این امر باعث بقای بیشتر و ادامه حیات سازمان تروریستی می‌شود.

نقش رسانه‌های اجتماعی در گسترش تروریسم

نقش رسانه‌ها در پیدایش و گسترش تروریسم قابل انکار نیست. تبلیغات رسانه‌ای (صوتی، تصویری مطبوعاتی و...) نقش مؤثری در ترویج پدیده تروریسم دارد. تروریسم چه بین‌المللی و چه داخلی، برای ثمربخشی، نیازمند نوعی تبلیغات است. در واقع یکی از دلایل افزایش اقدامات تروریستی، طیف گسترده‌ی تبلیغات است که بر جمع گسترده‌تری از مردم یک کشور و گاه کل جهان تأثیر می‌گذارد. از این رو تروریست‌ها رسانه‌ها را به چشم وسیله‌ی انتقال پیام خود به سراسر جهان می‌بینند. بدین ترتیب، اقدامات هرچه جسورانه‌تر، خشونت‌بارتر و چشم‌پرکن‌تر باشد، رسانه‌ها پوشش خبری قوی‌تری برای آن تدارک خواهند دید (طیب، ۱۳۹۴: ۲۶۷).

رسانه‌ها با انتشار اخبار و رویدادهای تروریستی به افکار عمومی شکل می‌دهند از این رو بازانتشار پیام‌های تروریستی در رسانه‌های جریان اصلی را از جمله مواردی می‌دانند که به توسعه تروریسم کمک کرده است. کما اینکه ناکوس بر این اعتقاد است که نوعی همبستگی مستقیم میان پوشش خبری گسترده و درک عمومی نسبت به تهدید تروریسم وجود دارد (کاستلز، ۱۳۹۳: ۳۴۹).

بنابراین رسانه‌ها به دو شکل می‌توانند در تروریسم تأثیرگذار باشند: یکی اینکه از ابتدا سعی در تبلیغات انحرافی و جهت‌دار داشته باشند؛ مثل اکثر رسانه‌های دولتی یا غیردولتی که در اختیار سازمان‌ها و گروه‌های قومی، مذهبی، فرهنگی و فکری خاصی هستند. این رسانه‌ها بعضاً به صورت افراطی، تبلیغات مذهبی یا قومی و ناسیونالیستی دارند که ممکن است انگیزه‌ی خشونت و ترور را در گروه‌های رقیب برانگیزد. مصداق بارز این‌گونه تبلیغات رسانه‌ای در جهان اسلام، تبلیغات مذهبی بعضی از گروه‌های تندرو و افراطی سنی و شیعه است که خلاف رویکرد تقریب مذاهب اسلامی است. این در حالی است که آموزه‌ها و فرهنگ اصیل اسلام گرایش‌های افراطی، قشری و ظاهرگرایانه را که بر خلاف مصالح اسلام و وحدت و اخوت اسلامی حرکت می‌کنند را نمی‌پذیرد. شکل دوم، نقش اطلاع‌رسانی رسانه‌هاست این نقش، شاید ناخواسته و صرفاً به دلیل حرفه‌ی تبلیغاتی و اطلاع‌رسانی رسانه است که اثرگذار است. اقدامات تروریستی، از آن دست عملیات‌هایی است که توجه فوق‌العاده‌ی وسایل ارتباط جمعی را به خود جلب می‌کند. امروزه اگر یک اقدام

تروریستی در یک کشور اتفاق می‌افتد - مانند حادثه‌ی یازده سپتامبر در آمریکا - صدها میلیون انسان می‌توانند به طور زنده آن را از طریق گیرنده‌های تلویزیون‌شان مشاهده کنند. شاید به همین دلیل است که «عده‌ای از تحلیل‌گران معتقدند پوشش خبری وسیع این‌گونه حوادث توسط وسایل ارتباط جمعی، خود به مشوق عمده‌ای برای گروه‌های تروریستی بدل شده است» (فوگل، ۱۳۹۰، ج ۲: ۱۳۳۷).

کاربردهای رسانه‌های اجتماعی برای گروه‌های تروریستی

تروریست‌ها از فضای مجازی و شبکه‌های متعلق به این فضا، به منظور دست‌یابی به برخی اهداف استفاده می‌کنند که عبارتند از:

- الف) جذب و آموزش نیرو
- ب) برنامه‌ریزی برای اقدامات تروریستی
- پ) جمع‌آوری کمک از طریق انتقال اینترنتی و آدرس ایمیل
- ت) حمله سایبری
- ث) تبلیغات

کارکردها و مزایای رسانه‌های اجتماعی برای گروه‌های تروریستی

شبکه‌های اجتماعی موجب افزایش مقیاس تکثیر و تاثیر عملیات‌های تروریستی و در نتیجه اثرگذاری بیشتر بر افکار عمومی است نشان‌دهنده عملیات تروریستی بر بال شبکه‌های اجتماعی، قدرت، سرعت و توان مضاعفی به جنبش‌های مقاومت و در نوع خاص آن به گروه‌های تروریستی اعطا می‌کند. اگر یک گروه تروریستی را مصداق تمام عیار یک بازیگر نوظهور در عرصه ژئوپلیتیک بدانیم و به دو ویژگی اقدامات گروه‌های تروریستی شامل: ۱. اقدامات تروریستی ماهیتی نمادین دارند ۲. گسترش دامنه جغرافیایی یک منازعه خاص، هدف تروریسم است (فلینت، ۱۳۹۰) توجه شود، ملموس‌تر خواهد شد.

استفاده از شبکه‌های اجتماعی اینترنتی مزیت‌های زیادی برای گروه‌های تروریستی دارد. باید اذعان داشت که اینترنت در بسیاری از موارد بستر مناسبی برای فعالیت‌های سازمان‌های تروریستی است که مهم‌ترین آن‌ها به این شرح هستند:

۱. دسترسی آسان
۲. فقدان یا اندک بودن مقررات گذاری، سانسور یا دیگر اشکال کنترل دولتی
۳. مخاطبان بالقوه عظیم در سراسر جهان
۴. ناشناس بودن ارتباطات
۵. جریان سریع اطلاعات
۶. ارزان بودن توسعه و نگهداری وب
۷. محیط چند رسانه‌ای (توانایی ترکیب متن، گرافیک، صدا و ویدئو که به کاربران اجازه دانلود فیلم، آهنگ، کتاب، پوستر و غیره را می‌دهد).
۸. توانایی پوشش اشکال رسانه‌های جمعی سنتی که به طور فزاینده‌ای از اینترنت به عنوان یک منبع گزارش‌های خود استفاده می‌کنند (3: Weimann.2004).

- با این تفصیل، کارکردهای شبکه‌های اجتماعی برای گروه‌های تروریستی را می‌توان به شرح ذیل، بازگو کرد:
- الف) کارکرد اطلاع‌رسانی
ب) کارکرد آموزشی
پ) کارکرد فرهنگی - اجتماعی.

اقدامات گروهک‌های تروریستی جنوب شرق ایران در دهه‌های ۸۰ و ۹۰

ماهیت و فعالیت گروهک‌های تروریستی در منطقه‌ی جنوب شرق کشور بررسی و دو گروهک عمده و فعال در دهه‌های هشتاد و نود، جندالله و جیش‌العدل، شناسایی و بر اساس اظهارات و تحلیل‌های مصاحبه‌شوندگان پژوهش، در این بخش، معرفی می‌گردند.

جندالله

این گروهک عملاً برای تمام عملیات‌های تروریستی خود قبل، حین و پس از عملیات پیوست رسانه‌ای داشت. در واقع یک تیم کارکشته عملیات روانی به منظور مدیریت افکار عمومی شیعه و سنی در اختیار داشت. پس از جنایت تاسوکی که هدف آن به گفته خود مالک مقابله با جمهوری اسلامی و کشتار مشرکین (شیعیان) عنوان شده بود گروهک تغییر نام داد و عنوان جنبش مقاومت مردمی ایران را برای خود برگزید. همان گونه که گفته شد فرق مالک ریگی با بقیه استفاده از ابزار رسانه بود و تولید کلیپ از جنایات خود با این تولیدات رسانه‌ای اولاً قدرت خود را نشان می‌داد و حمایت مالی بیشتری از غرب دریافت می‌کرد. ثانیاً برای تبلیغ و تحریک احساسات جوانان بلوچ و جذب بیشتر استفاده می‌کرد. نوع فعالیت گروهک تروریستی جندالله نشان از امکانات پشتیبانی گسترده‌ای می‌داد که تاکنون در میان مبارزات خوانین بلوچ دیده نشده بود.

جیش‌العدل

گفته شد که گروهک جندالله و گروهک جیش‌العدل از همه معروف‌تر بوده‌اند. از دهه هشتاد. مبنای فکری شان مذهبی و تا حدی قومی بوده است. گروهک تروریستی جیش‌العدل پس از نابودی جندالله، با سازمان‌دهی تشکیلات و برخی از اعضای آن، در سال ۲۰۱۳ شروع به فعالیت و اعلام موجودیت کرد. رهبری این گروهک را صلاح‌الدین فاروقی به عهده دارد.

این گروهک در اواخر دهه ۸۰ و آغاز دهه ۹۰ و پس از متلاشی شدن گروهک جندالله تشکیل شد. بعد از اعدام مالک ریگی اعضای باقی مانده گروهک از جمعه رئوف ریگی و ظاهر نارویی اقدام به تاسیس گروهک جدیدی با نام «جیش‌العدل» کردند. این گروهک که البته شواهدی دال بر اختلاف میان اعضای اصلی آن بود، در ابتدا فعالیت تبلیغی و جذب نیرو را هدف‌گذاری کرد. به مرور و با قوت گرفتن گروه معدود عملیات‌های تروریستی نیز آغاز شد که ترور کور برخی از نیروهای نظامی و انتظامی از این جمله بود. البته فعالیت گروهک پس از ۸ مهر ۱۴۰۱ جدی‌تر شد و تعداد اعضای و نیز عملیات‌ها شیب صعودی به خود گرفت که دلایل خاص خود را دارد. این گروهک پس از انهدام کامل گروهک جندالله با حمایت دستگاه اطلاعاتی کشورهای چوچون انگلیس، آمریکا و عربستان و حمایت مالی آنان ظهور کرده و با استفاده از ظرفیت گسترده تبلیغاتی اقدام به معرفی خود و همراه سازی افکار عمومی به‌ویژه اهل سنت کرد.

کار تبلیغاتی گروهک از اقدام علیه خودروی الگانس نیروی انتظامی در بلوار بزرگمهر وارد مرحله‌ی درگیری با نظام شد. منابع مالی ابتدا از افراد تندرو و سپس منابع خارجی بود. عمده افرادی که به او پیوستند قاچاقچیان، سارقان و افراد دارای سوء پیشینه بودند که تحت تاثیر سخنان مالک ریگی فکر می‌کردند با این جهاد و درگیری با نظام، گناهان آنها بخشیده می‌شود. مالک ریگی مبارزه با نظام را به نحوی وسیله‌ای برای تطهیر افراد جنایتکار معرفی کرده بود.

طبق اساسنامه‌ی گروهک؛ جیش‌العدل با نام مخفف «جیش» یک جنبش دفاعی (نظامی)، سیاسی و فرهنگی است که بر اساس اصل دفاع از دین و دنیای مردم بنا نهاده شده است. گروهک جیش‌العدل معمولاً از چند روش یارگیری می‌کند:

الف. با توجه به اینکه گروهک جیش‌العدل در زمینه قوم‌گرایی و طرح مطالبات مذهبی - قومی فعالیت می‌کند؛ عموماً در نشست‌ها، ملاقات‌ها و انجمن‌های مقطعی اقدام به انتخاب نیروهای وفادار به خود می‌کند.

ب. راه دیگر عضوگیری جیش‌العدل؛ استفاده از بقایای سایر سازمان‌های تروریستی منطقه‌ای، قومی یا انشعابات آنها و مافیای قاچاق مواد مخدر می‌باشد.

ج- یارگیری از طریق فراخوان‌ها در فضای مجازی (وات‌ساپ).

مقر و پناهگاه گروهک جیش‌العدل، ایالت بلوچستان پاکستان، هم‌مرز با استان سیستان و بلوچستان جمهوری اسلامی ایران است. تاکنون کلیه عملیات‌های ضدامنیتی گروهک تروریستی جیش‌العدل در استان سیستان و بلوچستان و به‌ویژه منطقه بلوچستان انجام گرفته و تعداد اعضای آن از چند صد نفر فراتر نرفته است. منشأ و شکل‌گیری گروهک جیش‌العدل، بازماندگان گروهک تروریستی جندالله به سرکردگی معدوم عبدالمالک ریگی است که پس از اعدام وی، گروهش تجزیه و به چند گروهک کوچک‌تر از جمله جیش‌العدل، جیش‌الحسین، جیش‌النصر و انصار ایران تقسیم شد. از بین این گروهک‌ها، به‌جز گروهک‌های جیش‌العدل و جیش‌النصر، دیگر گروهک‌های تجزیه شده از جندالله در فضای مجازی اعلام هویت نموده و در عرصه واقعی دارای تشکیلات و چارت‌های سازمان دهنده‌ای نبوده‌اند. گروهک جیش‌النصر نیز پس از توافقاتی با واسطه برخی از کشورهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در آبان‌ماه سال ۱۳۹۵، منحل و با گروهک جیش‌العدل ادغام شد. مهم‌ترین متحدان جیش‌العدل، گروه تروریستی القاعده و گروهک حرکت انصار ایران و مخالف آن، نظام جمهوری اسلامی ایران است، به دلیل اقدامات ضدامنیتی که این گروهک علیه امنیت ملی و ناامن سازی مرزهای جنوب‌شرقی کشور مرتکب شده و می‌شود.

گروهک جیش‌العدل علاوه بر بلوچ‌ها، خود را حامی اهل سنت ایران می‌دانند که به زعم آنها تحت ستم قرار دارند. به‌طوری که در اکثر بیانیه‌های صلاح‌الدین فاروقی سرکرده‌ی گروهک جیش‌العدل به صراحت از اهل سنت کرد و عرب نیز یاد شده است. این تأکید سرکرده‌ی گروهک جیش‌العدل بر تمامی اهل سنت کشور، نشان می‌دهد که آنها رسالتی فراتر از دغدغه‌های قومیتی برای خود قائل هستند. علاوه بر این، در تعریف هدف از نظر تاکتیک نیز گروهک جیش‌العدل با گروهک جندالله متفاوت است و به‌صراحت در رسانه‌های خود بیان داشتند که صرفاً نیروهای نظامی و نیروهای جمهوری اسلامی ایران را هدف قرار می‌دهند و از آسیب زدن به مردم عادی شیعه یا سنی پرهیز می‌کنند. این نگرش درست نقطه مقابل رویه‌ی جندالله است که عبدالمالک ریگی علیه غیرنظامیان اجرا می‌کرد.

در خصوص تشکیلات و چارت سازمانی، گروهک تروریستی جیش‌العدل تلاش کرده است از تجربیات تروریستی و خرابکارانه سازمان تروریستی منافقین بهره‌برداری کند؛ به‌گونه‌ای که در تشکیلات آن، بسیاری از آموزه‌های سازمان مجاهدین خلق ایران، همانند دیکتاتوری درون‌گروهی، اطاعت محض از رهبر گروه، محاکمه متمرکبین بنا به دادگاه درون‌سازمانی و همه اعضا خود و خانواده خود را فدایی رهبر بدانند، وجود دارد. درواقع این رویکردها و مواضع، مشابه رویکردهای سازمان منافقین است و به نوعی الگوگیری از این جریان است.

در بخشی از اساسنامه گروهک جیش‌العدل نیز اشاره شده که هر عضو سازمان باید تمامی دستورات رهبر گروه را بدون چون و چرا اجرا و به‌نوعی هستی‌اش را فدای اهداف سازمان بکند. در بخش دیگری از اساسنامه جیش‌العدل نیز اشاره شده که تمامی اعضا باید اخبار خود را تنها به رهبر گروه و یا مسئول بالادست خود گزارش دهند؛ در غیر این صورت مجازات می‌شوند. گروهک جیش‌العدل علاوه بر اینکه در اساسنامه خود یکی از اهداف راهبردی‌اش را براندازی جمهوری اسلامی ایران عنوان کرده، در کنار آن اهداف تاکتیکی خود را به هم زدن ثبات درونی ایران و شکستن هژمونی آن در شرایط فعلی منطقه عنوان نموده است.

گروهک جیش‌العدل سه شاخه نظامی دارد که برای سه منطقه در جنوب‌شرق جمهوری اسلامی ایران توسط این گروهک تروریستی پیش‌بینی شده است. تمامی این گروهک‌ها در اطراف خط مرزی ایران و پاکستان فعالیت می‌کنند؛ تا بلافاصله پس از عملیات به خاک پاکستان بگریزند. گروه نظامی با نام عبدالملک ملازاده در محدوده‌ی شهرستان سرباز و راسک، گروه نظامی شیخ ضیایی در محدوده‌ی سراوان و گروه نظامی مولوی نعمت‌الله توحیدی در محدوده‌ی میرجاوه و زاهدان فعالیت می‌کنند.

گروه نعمت‌الله توحیدی در اولین عملیات‌های خود، یکی از اصلی‌ترین اعضایش به نام «زبیر اسماعیل‌زهی» را از دست داد و تاکنون موفقیت امنیتی خاصی کسب نکرده است. بار اصلی عملیات‌های تروریستی جیش‌العدل بر عهده‌ی گروه عبدالملک ملازاده و شیخ ضیایی در مناطق سراوان و سرباز می‌باشد که راه‌های گریز و صعب‌العبور مرزی فراوانی دارد. این دو گروه به‌صورت چریکی عمل می‌کنند و از روش‌های کمین و بمب‌های ریموت‌دار، کنترل و مین‌های جاده‌ای استفاده می‌کنند.

گروهک جیش‌العدل علاوه بر گروه‌های نظامی، یک شاخه اطلاعاتی با نام «زبیر اسماعیل‌زهی» راه‌اندازی کرده که عمده مأموریت آن شناسایی چهره‌های اهل سنت همراه با نظام و ترور آنها است و در طرف مقابل حمایت از علمای وهابی و وابسته به سرویس‌های اطلاعاتی است. نکته‌ی قابل‌تأمل و بررسی در خصوص گروهک تروریستی جیش‌العدل این است که این گروهک تاکنون عملیات موفق انتحاری همانند گروهک منحل شده‌ی جندالله، نداشته است. حامیان داخلی:

گروهک تروریستی جیش‌العدل، هدف خود را دفاع از اهل سنت ایران اعلام کرده است؛ اما در واقع اهل سنتی که گروهک مدعی حمایت از آنها است با اهل سنت بسیار محترمی که در جمهوری اسلامی ایران حضور دارند؛ تفاوت‌های اعتقادی و فکری بسیاری دارد. شیعه و سنی، بلوچ و سیستانی سال‌های سال با تعاملات بسیار مثبتی در کنار هم در جنوب شرقی ایران زندگی کردند و هیچ‌گونه اختلافی با هم نداشته‌اند. تفکر و اعتقادات گروهک جیش‌العدل، وارداتی بوده و تکفیری و وهابی مسلک هستند و جزو هیچ‌کدام از شاخه‌های معروف اهل سنت از جمله مالکی، حنفی، شافعی و حنبلی نیستند. گروهک جیش‌العدل با ادعای دلسوزی برای اهل سنت و قوم بلوچ، با بازی سیاست دوگانه و استفاده از رسانه‌هایی که وابسته به تکفیری‌های سعودی هستند؛ تلاش دارد خصلت‌های قومی-قبیله‌ای و سازگاری‌های فرقه‌ای را در منطقه جنوب شرق ایران بر هم زند و با ایجاد تشنج در درون مرزها، به پیگیری اهداف خود بپردازند که در واقع خواسته کشورهای غربی و معارض با نظام جمهوری اسلامی ایران و همچنین کشورهای منطقه‌ای چون عربستان است.

با تمام حمایت‌های که گروهک جیش‌العدل از کشورهای غربی و برخی از کشورهای منطقه‌ای دریافت کرده؛ در راستای ایجاد تنش‌های قومی-مذهبی در جنوب شرق جمهوری اسلامی ایران، در راستای جذب حامیان شناسنامه‌دار و مطرح در استان سیستان و بلوچستان (حداقل آشکارا) نشده است. اکثریت مردم استان؛ اعم از شیعه و سنی از اقدامات تروریستی گروهک‌های تروریستی چون جیش‌العدل اعلام انزجار نموده و موافق با اقدامات تروریستی در قتل و عام

شهروندان استان نیستند. اندک افرادی که آشکارا از اقدامات گروهک جیش‌العدل حمایت می‌کنند، افراد کم‌سواد و بی‌بضاعتی هستند که برای دستیابی به حمایت‌های مالی؛ جذب گروهک‌هایی چون جیش‌العدل می‌گردند. تجهیزات نظامی و سلاح‌های پیشرفته و دوربین‌های قوی دید در شب و انواع اسلحه‌های کنترل از راه دور در دسترس گروهک تروریستی جیش‌العدل، انواع خودروها و پول‌هایی که به عوامل خود داده‌اند؛ یقیناً و به‌طور قطع نشانه‌هایی از حمایت مالی خارجی را در کنار خود دارد. در کنار این، باید به حمایت‌های سیاسی آمریکا و رژیم صهیونیستی و کشورهای معارض منطقه‌ای هم توجه کرد. قبلاً معدوم عبدالمالک ریگی قبل از دستگیری قصد داشت به دیدار معاون وقت وزیر امور خارجه آمریکا برود که قبل از این دیدار، توسط نیروهای امنیتی جمهوری اسلامی ایران دستگیر و نهایتاً اعدام شد.

به‌طور کلی گروهک تروریستی جیش‌العدل همچنان به فعالیت‌های خود در دو سطح سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در مرزهای جنوب شرقی جمهوری اسلامی ایران مشغول است. گرچه نسبت به اهداف و فعالیت‌های ابتدایی تشکل این گروهک، تغییر رویکردی مشاهده می‌شود و سرکردگان و حامیان گروهک، علاوه بر اقدامات سخت‌افزاری، اقدامات نرم‌افزاری با چاشنی عملیات روانی را نیز برای گروهک متصور شده‌اند. با نگاهی به فعالیت‌های گسترده عناصر رسانه‌ای گروهک در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی به راحتی می‌توان به تغییر رویکرد گروهک جیش‌العدل پی برد.

فعالیت گروهک‌های تروریستی جنوب‌شرق ایران در رسانه‌های اجتماعی

بهره‌برداری دو گروهک مورد نظر از رسانه و فضای مجازی، با استفاده از اطلاعات دریافتی و داده‌های به دست آمده از مصاحبه‌های انجام شده، ارائه می‌گردد.

بهره‌برداری جندالله از رسانه و فضای مجازی

ابزارهای رسانه‌ای گروهک قبل، حین و پس از عملیات در بستر اینترنت با وبلاگ‌هایی مثل مجاهد و نیز استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای چون العربیه و ... بود. انتشار تصاویر عملیات‌ها، شبهه‌افکنی و مشروعیت‌بخشی به اقدامات تروریستی بخش زیادی از سناریوی رسانه‌ای گروهک بود.

این گروهک‌ها با شگردهای خاصی از فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی بهره می‌برند و سرویس‌های اطلاعاتی کشورهای غربی، عبری، عربی نیز در اطلاع‌رسانی و تبلیغات برای آنها فعالیت گسترده‌ای داشته و دارند و در حال حاضر نیز گروه‌های اپوزیسیونی چون مجاهدین خلق و سلطنت‌طلبان و شبکه‌های ماهواره‌ای به بنگاه تبلیغاتی اقدامات این گروهک‌ها تبدیل شده‌اند.

آنان از شبکه اینترنت و همچنین از رسانه‌های گروهی تلویزیونی و رادیویی عمدتاً وابسته به سلطنت‌طلبان، در انعکاس خبر عملیات و طرح دیدگاه‌هایشان استفاده می‌کردند.

در آغاز فعالیت گروهک جندالله، فضای رسانه‌ای و تبلیغی بیشتر جنبه‌ی سنتی داشت به گونه‌ای که با انتشار عکس و پخش CD و جزوات تبلیغی این اقدامات صورت می‌گرفت لیکن با گسترش فعالیت آنها، اقدامات تبلیغی از طریق وبسایت‌ها و وبلاگ‌ها صورت می‌گرفت و در حقیقت، پیام‌رسان‌های تلفن همراه به دلیل همه‌گیر نشدن آنها، کمتر مورد استفاده‌ی این گروهک قرار داشت.

عمده بهره‌برداری‌های آنان از فضای رسانه، شامل تطهیر کردن فعالیت‌های تروریستی، جذب حامی و مدیریت فضای روانی به‌ویژه در جامعه اهل سنت بوده است.

بهره‌برداری جیش‌العدل از رسانه و فضای مجازی

جیش‌العدل که در واقع به نوعی ادامه‌ی حیات جندالله پس از دستگیری ریگی می‌باشد، استفاده از ظرفیت‌های فضای مجازی خصوصاً، توئیتر، اینستاگرام و واتساپ را به عنوان مهم‌ترین بستر فعالیت رسانه‌ای خود برگزید. این گروهک، با شعار دفاع از اهل سنت در مقابل فشارهای حکومتی از فضای مجازی و سایت‌ها و وبلاگ‌ها برای تبلیغات خود استفاده می‌کند.

آنها از فضای مجازی بهره زیادی می‌برند و بنظر می‌رسد تنها ابزار تبلیغاتی‌شان فضای مجازی باشد؛ چرا که توان و تخصص راه‌اندازی کانال تلویزیونی ندارند. البته گروهک جیش‌العدل در هنگام انجام فعالیت‌های تروریستی، بین اعضای خود تصویربردار می‌فرستد تا از اقدامات تروریستی خود کلیپ تهیه کنند و به شبکه‌های بیگانه بفرستند و بدین شیوه، از ظرفیت رسانه‌های مذکور، نهایت بهره‌برداری را داشته باشد.

نکته‌ی قابل توجه دیگر آن که بنا بر اظهارات برخی مطلعان استانی، گاهی اوقات جنایت آنها سفارش رسانه‌ای بوده است. یعنی رسانه‌های بیگانه از او می‌خواستند تا چه جنایتی را رقم بزنند که برد رسانه‌ای داشته باشد. از این رو گاهی می‌شود از روی رویکرد رسانه‌ها عملیات بعدی گروهک را پیش بینی کرد.

بنا بر اظهار آگاهان محلی، افراد رسانه‌ای جیش‌العدل «ابراهیم عزیزی» و «عرفان شهنوازی» هستند. این گروهک علاوه بر وبلاگ و سایت عدالت‌نیوز، منابع رسانه‌ای گوناگونی داشته که از ابتدای شکل‌گیری آن، برخی ایجاد و غیرفعال شده و صفحات دیگری در شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی شکل گرفته‌اند. اهم آنها به شرح ذیل می‌باشد:

اینستاگرام ابراهیم عزیزی - توئیتر ابراهیم عزیزی - اینستاگرام شبکه عدل - اینستاگرام یاران باوفا - سایت سازمان جیش‌العدل - توئیتر عدالت‌نیوز - اینستاگرام عدالت‌نیوز - فیس‌بوک عدالت‌نیوز - سایت عدالت‌نیوز - وبلاگ عدالت‌نیوز - کانال‌های تلگرامی عدالت‌نیوز، عدل‌مدیا، شبکه عدل و ...

جیش‌العدل با استفاده از فضای مجازی ضمن معرفی فعالیت‌ها و اقداماتش، به دنبال جذب حامی است و فعالیت گسترده و بهره‌برداری زیادی از رسانه‌ها داشته و دارد. آنها همچنین با بهره‌گیری گسترده از ظرفیت کانال‌های تلگرامی، واتساپ، اینستاگرام و ... در کنار تبلیغات سنتی با هدف شناسایی و جذب نیرو و مدیریت فضای روانی مورد توجه قرار داده‌اند.

عمده هدف آنها از فعالیت در فضای رسانه، به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی که بیش از دیگر رسانه‌ها در دسترس عامه‌ی مردم قرار دارد، ضمن قبولاندن شعار تلاش برای احیای حقوق تضییع شده اهل سنت به مخاطبان، برحق نشان دادن اقدامات تروریستی و تلاش برای جدایی و استقلال بلوچستان بزرگ می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

نقش رسانه‌ها در پیدایش و گسترش تروریسم قابل انکار نیست. تبلیغات رسانه‌ای (صوتی، تصویری مطبوعاتی و...) نقش مؤثری در ترویج پدیده تروریسم دارد. تروریسم چه بین‌المللی و چه داخلی، برای ثمربخشی، نیازمند نوعی تبلیغات است. در واقع یکی از دلایل افزایش اقدامات تروریستی، طیف گسترده‌ی تبلیغات است که بر جمع گسترده‌تری از مردم یک کشور و گاه کل جهان تأثیر می‌گذارد. از این رو تروریست‌ها رسانه‌ها را به چشم وسیله‌ی انتقال پیام خود به سراسر جهان می‌بینند. بدین ترتیب، اقدامات هرچه جسورانه‌تر، خشونت‌بارتر و چشم‌پرکن‌تر باشد، رسانه‌ها پوشش خبری قوی‌تری برای آن تدارک خواهند دید. گروه‌های تروریستی تلاش کرده‌اند که اقدامات خویش را به عنوان یکی از

مهیج‌ترین اخبار و تحلیل‌های رسانه‌ها و مطبوعات، مطرح کرده و سطح قابل توجهی از پوشش‌های خبری را به خود اختصاص دهند. به عبارتی دیگر، تروریسم مدرن سعی دارد رسانه را به‌عنوان یکی از متحدان خود جذب کند و به تعبیری، تروریسم و رسانه رابطه‌ای متقابل ایجاد کرده‌اند، به گونه‌ای که رسانه‌ها تبدیل به ابزار گروه‌های رادیکال برای تبلیغ ارزش‌های مورد نظر خود و همچنین پخش و گسترش اندیشه‌های تروریستی در اشکال مختلف گردیده و بدین‌گونه، منطقه‌ی خاورمیانه را به کانون اصلی بحران مبدل کرده است. همچنان که گروه‌هایی تروریستی همچون جندالله و جیش‌العدل بیشتر مراحل عضوگیری، ترویج خشونت، مشروعیت‌سازی و فراخوان پیام‌های خود برای طرفداران و دشمنان را از طریق اینترنت و فضای مجازی انجام داده‌اند. آنها از یک‌سو با تاسیس پایگاه خبری «عدالت‌نیوز» و وبلاگ آن از ابزار رسانه در فضای اینترنت بهره‌جسته و از سوی دیگر، با راه‌اندازی کانال‌های تلگرامی همچون @edaalat_news و نیز صفحات توئیتر همچون edaalatnews1 و... شبکه‌ی مجازی را به‌عنوان بستری برای فعالیت‌های تبلیغی و اطلاع‌رسانی خود، به گونه‌های مختلف مورد استفاده قرار داده‌اند. لذا راهکارهایی که به منظور مقابله با بهره‌برداری‌های گروهک‌های تروریستی جنوب شرق کشور از ابزارهای رسانه‌ای صورت گرفته است: وسایط‌هایی برای مقابله با آنها راه‌اندازی شده. همچنین صدا و سیما تلاش‌هایی برای تولید و پخش برنامه به منظور روشننگری علیه فعالیت‌های آنها انجام داده است.

در بین سال‌های ۸۴ تا ۸۹ یک تیم رسانه‌ای فعال در صداوسیما زاهدان، علیه گروهک برنامه می‌ساخت و تقریباً همه عملیات‌های گروهک را مورد خدشه قرار می‌داد؛ به گونه‌ای که مالک ریگی بعد از دستگیری از اینکه برای هر عملیات او شبهه و ضعف و نقص در رسانه مطرح می‌شود، ناراحت بود و می‌گفت به خاطر همین، قصد داشته که در این سفر شبکه رسانه‌ای راه بیندازد.

باید اذعان داشت که تاکنون در فضای حقیقی و فیزیکی (سخت‌افزاری) تقابل‌های متعدد و اساسی علیه گروهک جیش‌العدل انجام شده است؛ اما در زمینه‌ی نرم‌افزاری و رسانه‌ای؛ اقدامات چشمگیر و اساسی انجام نشده و اقدامات اندکی هم بوده بسیار پراکنده و از سازماندهی یکسان نهادهای امنیتی-سیاسی استان برخوردار نبوده و بیشتر حالت جزیره‌ای داشته است.

بیشترین استفاده از مستندسازی‌های رسانه‌ی ملی صورت گرفته و در کنار آن، محتوای تولیدی در رسانه‌های مکتوب و مجازی مورد استفاده قرار گرفته است.

اقدامات پیشگیرانه‌ای که به منظور مقابله با بهره‌برداری‌های گروهک‌های تروریستی جنوب شرق کشور از ابزارهای رسانه‌ای صورت گرفته است:

حدود ده سال است که اقدامات نظامی در جنوب شرق علیه گروهک‌ها پشتوانه‌ی رسانه‌ای قوی ندارد و هزینه‌ای برای آن نمی‌شود. اما در شش سال (بین ۸۴ تا ۹۰) و به‌خصوص در زمان دستگیری مالک ریگی، اقدامات رسانه‌ای قوی صورت گرفت به گونه‌ای که به گفته مسئولان، حدود ۳۰۰ نفر از اعضای گروهک، پس از دستگیری مالک ریگی و افشاگری‌های رسانه‌ای، خود را معرفی کرده و امان‌نامه گرفتند.

بنابراین، برای مقابله با نفوذ اندیشه‌های تکفیری در منطقه، لازم است که اقدامات ذیل از سوی مسئولان استان، صورت پذیرد:

۱. جذب نیروی بسیجی طرح امنیت از میان جوانان اهل سنت،
۲. اجرای طرح‌های سرمایه‌گذاری در مناطق سنی نشین،
۳. برگزاری همایش‌های مختلف با موضوع تحکیم وحدت قومی و مذهبی.

مصاحبه‌شدگان این پژوهش، راهکارهای صورت گرفته تا کنون را ناکافی، ناکارآمد، ناموفق و البته بسیار اندک دانسته و کنترل و نظارت بر فعالیت‌های رسانه‌ای و فضای مجازی تروریست‌های منطقه را مستلزم رصد پیوسته و لحظه به لحظه‌ی آنان از یک سو و آموزش و آگاهی‌افزایی کاربران به منظور خودنظارتی و خودکنترلی در برابر فعالیت‌های رسانه‌ای تروریست‌ها دانسته‌اند. برابر تحلیل آنان، بدون همکاری کاربران فضای مجازی، هرگونه مقابله با فعالیت تروریست‌ها در رسانه و فضای مجازی، عقیم خواهد ماند. فلذا، مهم‌ترین نیاز این مقابله، شفافیت اطلاعاتی و کسب اعتماد عمومی به منظور کاهش و از بین بردن اعتماد مردم، به‌ویژه اهل سنت منطقه و کشور به گروهک‌ها می‌باشد. در خصوص راهبردهای مقابله با گروهک‌های تروریستی تکفیری از جمله جندالله و جیش‌العدل باید اذعان داشت که این گروه‌ها، گرچه در بلوچستان فعالیت خود را آغاز کرده‌اند، ولی ریشه در گروه‌های سلفی در پاکستان و وهابی‌گری در عربستان سعودی دارند. سلفی‌ها معتقد به شهادت برای رسیدن به رستگاری و یکی از عوامل خشونت در کشور پاکستان هستند.

مردم بلوچستان در چند تظاهرات خیابانی نشان دادند که با ترور و تروریست مخالف هستند. مردم و اکثر نیروهای روشنفکر جامعه، کاملاً آگاه هستند که جنگ شیعه و سنی یک پدیده‌ی برون‌مرزی است و ریشه در وهابی‌گری در سرزمین حجاز دارد که برای کشتن هر دو گروه آمده است. در تمام خشونت‌هایی که در منطقه بلوچستان به وقوع پیوسته، کشته‌شدگان از مردم سیستان و بلوچستان بوده‌اند؛ مردمی که بی‌گناه بوده و نقشی در ترورها نداشتند. بنابراین، برای مقابله با خشونت‌ها در سیستان و بلوچستان و در رأس آن جندالله باید به دنبال شناخت ریشه‌های خشونت و ترور بود باید بسترهای فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، قومی، نژادی و سیاسی خشونت و تروریسم را شناخت و برای رفع آن برنامه‌های جامع در دراز مدت طرح کرده و به اجرا گذاشت.

تقسیم ناعادلانه‌ی ثروت ملی میان نقاط مختلف جغرافیایی و تبعیض‌های فاحشی که در سطح برخی مناطق و قومیت‌هایی چون بلوچ‌هاست، می‌تواند به عنوان یکی از عوامل مساعد شکل‌گیری و رشد ناراضیاتی بین گروه‌های قومی و مذهبی شود. همچنین بی‌توجهی به این ناراضیاتی‌ها تحت تأثیر متغیرهای مداخله‌گر خارجی خود را به صورت تروریسم نشان می‌دهد. نگاهی به بیانیه‌های صادره از سوی گروه‌های تروریستی فعال در ایران از جمله جندالله، گویای این واقعیت است که این گروه‌ها بیش از هر چیز بر ناعدالتی، وضعیت نامساعد اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی و عدم دخالت دادن آنها در سیاست‌گذاری‌های مربوط به مردم تأکید می‌کنند. در حقیقت، شکل‌گیری گروه‌هایی چون جندالله در سیستان و بلوچستان، پژاک در کردستان و گروه اقلیت عرب‌ها در خوزستان، برخی نابرابری‌ها و بی‌عدالتی‌های اجتماعی مناطق‌شان را بهانه‌ای قرار داده تا به حرکت‌های خشونت بار علیه امنیت عمومی دامن بزنند.

دیگر آن که حمایت از رسانه‌های محلی روزنامه‌ها، خبرگزاری‌ها در سطح استان‌های مرزی نظیر سیستان و بلوچستان دعوت مردم به مشارکت در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی همچنین شکل‌گیری انجمن‌ها و نهادهای مدنی می‌تواند کانال مؤثری در انتقال مطالبات و خواسته‌های مردم به مسئولین باشد. این امر پیوند بین دولت و ملت را تقویت خواهد کرد. از سوی دیگر، احداث مراکز دانشگاهی متعدد، استفاده از نیروهای بومی در مدیریت استان و تبعیض قائل نشدن در سپردن مسئولیت‌ها بین شیعیان و اهل سنت، میدان عمل را برای گروه‌های تفرقه‌افکن و خشونت‌طلب محدود خواهد کرد. همچنین بالفعل شدن پتانسیل‌های اقتصادی نظیر بندر چابهار - منطقه صنعتی چابهار و احداث شهرک‌های صنعتی در سطح استان نقش مؤثری در رفع فقر و محرومیت خواهد داشت. ضمن این‌که شایعاتی چون «محروم نگه داشتن اقوام توسط حکومت مرکزی» را بی‌اثر می‌سازد.

- آقابخشی، علی و افشاری‌راد، مینو (۱۳۹۳). فرهنگ علوم سیاسی. تهران: چاپار.
- افتاده، جواد (۱۳۸۹). رسانه‌های اجتماعی. تهران: دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی رسانه‌ها.
- بی‌نا (۱۳۸۶). تروریسم و حقوق بین‌الملل، گردآوری و ترجمه: موسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- پارمار، ایندرجیت و کاکس، مایکل (۱۳۹۰). قدرت نرم و سیاست خارجی ایالات متحده. ترجمه علیرضا طیب، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- حاجیانی، ابراهیم و ضمیری، عبدالحسین (۱۳۹۹). پژوهش‌ها و مطالعات تروریسم. تهران: مجمع تشخیص مصلحت نظام مرکز تحقیقات استراتژیک.
- الحیدری، محسن (۲۰۱۸). الارهاب و العنف فی ضوء القرآن و السنه و التاريخ و الفقه المقارن، ج ۱، بیروت: دارالولاء، الطبع الاولی.
- دادگران، سید محمد (۱۳۹۶). مبانی ارتباطات جمعی. تهران: نشر فیروزه.
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۹۷). لغت‌نامه. ج ۴ و ۵. تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- دهقان، یدالله؛ فروزان‌نیا، مسعود؛ کاظمی، محمدرضا و یاقوتی، علی‌اکبر (۱۳۹۰). عملیات‌های تروریستی در استان سیستان و بلوچستان؛ تأثیرپذیری آن از تروریسم بین‌المللی (با تأکید بر گروهک جندالشیطان). زاهدان: دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی انتظامی استان سیستان و بلوچستان.
- ذوالقدر، حسین و قاسم‌زاده عراقی، مرتضا (۱۳۹۲). بررسی انگیزه‌های کاربران در استفاده از رسانه‌های اجتماعی (مطالعه موردی کاربران شبکه اجتماعی فیس‌بوک). پژوهش‌های ارتباطی، ۲۰(۷۵)، ۳۵-۵۸.
- راهداری، علیرضا (۱۳۹۲). سایب تروریسم در هفت گام. تهران: نشر نظری.
- رنجبر، محمدعلی (۱۳۹۳). اقدامات سلفی‌های تکفیری؛ فرصت‌های به وجود آمده برای جمهوری اسلامی ایران. مجموعه مقالات کنگره جهانی جریان‌های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام، ج ۱، قم: دارالاعلام لمدرسه اهل بیت (ع).
- ساعی، منصور و افتاده، جواد (۱۳۹۲). رسانه‌های اجتماعی و مشارکت اجتماعی. در کتاب مجموعه مقالات رسانه‌های اجتماعی؛ ابعاد و ظرفیت‌ها. تهران: دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی رسانه‌ها.
- طاهری، محمد حنیف (۱۳۹۴). مطالعه تطبیقی تروریسم از منظر فقه شیعه و حنفی. قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی.
- طیب، علیرضا (۱۳۹۴). تروریسم؛ تاریخ، جامعه‌شناسی، گفتمان، حقوق. تهران: نشرنی.
- عباسی، حجت‌اله (۱۳۹۶). تبیین چالش‌های ناشی از تروریسم رسانه‌ای در شبکه‌های اجتماعی و ارائه مدل مناسب برای رویارویی با آنها. رساله دکترا، رشته‌ی مدیریت رسانه، دانشگاه تهران.
- عراقچی، سیدعباس؛ دهشیری، محمدرضا و جوزانی کهن، شاهین (۱۳۹۵). تروریسم و فضای مجازی در خاورمیانه؛ بررسی موردی داعش. تهران: نشر پایتخت.
- فلیمینگ، پیتر و استول، مایکل (۱۳۸۲). تروریسم. ترجمه علیرضا طیب، تهران: نشر نی.
- فلینت، کالین (۱۳۹۰). مقدمه‌ای بر ژئوپلیتیک. ترجمه محمدباقر قالیباف و محمدهادی پوینده، تهران: نشر قومس.
- فوگل، اشپیل (۱۳۹۰). تمدن مغرب‌زمین. ج ۲، ترجمه محمدحسین آریا، تهران: امیرکبیر.
- فیسک، رابرت (۱۳۸۰). آن‌گونه که نیست بگو- روایت «رابرت فیسک» از رفتار رسانه‌ها در قبال رویدادهای خاورمیانه، ترجمه محمدی، بی‌جا.
- کاستلز، مانوئل (۱۳۹۳). قدرت ارتباطات. ترجمه حسین بصیریان جهرمی. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و هنر و ارتباطات.

- کرامر، فرانکلین؛ استار، استوارت و منتز، لری (۱۳۹۴). قدرت سایبری و امنیت ملی. ترجمه معاونت پژوهش و تولید علم، تهران: انتشارات دانشکده اطلاعات.
- مصطفی، ابراهیم؛ الزیات، احمد حسین و عبدالقادر، حامد (بی تا). المعجم الوسيط. استانبول: المكتبة الاسلامیة للطباعة والنشر.
- ملک، کاظم رضا (۱۳۹۴). گسترش تفکر وهابیت در پاکستان و راهکارهای جلوگیری از آن. قم: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی (ص).
- موسوی ندوشن، سید محمد (۱۳۹۵). بررسی رابطه‌ی بین استفاد از رسانه‌ها و هویت ملی جوانان شه یزد. پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته‌ی مدیریت رسانه، دانشگاه پیام نور استان تهران.
- مهدوی، عابد؛ تقی‌زاده، محمداحسان؛ عیسی‌زاده، سودابه؛ سپهریگانه، شهربانو؛ وجدانی، شهریار و مشهودی، علی (۱۳۹۹). تحلیل شخصیت تروریست در روانشناسی. تهران: نشر تالیف.
- نای، جوزف اس. (۱۳۸۷). قدرت در عصر ارتباطات (از واقع‌گرایی تا جهانی شدن). ترجمه سعید میرترابی. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- نماین، پیمان (۱۳۹۰). تروریسم سایبری از منظر حقوق بین‌الملل کیفری. مجموعه مقالات کنفرانس بین‌المللی ائتلاف جهانی علیه تروریسم برای صلح عادلانه، تهران: مجمع جهانی صلح اسلامی.
- نورمحمدی، مرتضا (۱۳۸۸). چالش فرهنگ و هویت در فضای مجازی. نشریه پگاه حوزه، ش ۲۶۱.
- نورمحمدی، مرتضا (۱۳۹۰). سایبر تروریسم؛ تروریسم در عصر اطلاعات. مجموعه مقالات تروریسم در ایران، تهران: انتشارات مجمع صلح جهانی.

References

- Ali, MahRukh (2015), ISIS and propaganda: How ISIS exploits woman, Reuters institute for the study journalism (University of Oxford).
- Awan, Imran (2014), Debating the term cyber-terrorism: Issues and problems, internet, journal of criminology.
- Barret, Richard et al., (2012), The use oh the internet for terrorist purposes. United nations office on drugs and crime (UNODC) in collaborating whit the united nations counter – terrorism implementation task force, New York.
- Bell, David (2017), Cyberculture theorists (Manuel Castells and Donna Haraway). Routledge critical thinkers, first published, New York.
- Brunst, Philip w. (2010), Terrorism and the nternet: new threats posed ny cyberterrorism and terrorist use the internet, Springer science snd business media, Berlin.
- Conway, Maura (2015), Determining the role of the Internet in violent extremism and terrorism. Violent extremism online, 123-148.
- Cornish, Paul (2009). Cyber Security and Politically, Socially, and Religiously Motivated Cyber Attacks. Policy department external policies of European parlimant, Brussels.
- Dening, Dorothy E. (2011). Terror's Web: How the Internet is Transforming Terrorism. n Handbook on Internet Crime (Y. Jewkes and M. Yar, eds.), Willan Publishing.
- Epkins, H. D. (2011), Media Framing of terrorism: views of “front lines” national Security prestige press. Dissertation submitted to the Faculty of the Graduate School of the University of Maryland, College Park, in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy.
- Liberman, Joseph & Collins, Susan (2018), Violent Islamist extremism, the internet and the homegrown terrorist threat: minority and majority staff report; U.S. Senate Committee on Homeland Security and Governmental Affairs, Washington, D.C.

- Saint-Claire, Steve (2011), Overview and Analysis on Cyber Terrorism. School of Doctoral Studies European Union Journal, 2011, Issue 3, p85.
- Seiber Ulrich & Brunst, (2017), International Cooperation against Terrorist Use of the Internet. *Revue Internationale de Droit Pénal* 77(3)
- Schmid, Alex P. (1993), The Response Problem As aifination Problem, in western Response to Terrorism, Alex schmid and Roland D. crelinster. london: Frankcass and coltd.
- Smith, C. Burke, H. Leiuen, C and Jackson, G. (2015), The Islamic State's symbolic war: Da'esh's socially mediated terrorism as a threat to cultural heritage. *Journal of Social Archaeology*. 0(0) p. 1–26. jsa.sagepub.com.
- U.N.C. (2011), Counter-Terrorism Implementation task force, working group compendium, Countering the Use of the Internet for Terrorist Purposes — Legal and Technical Aspects, United Nations Department of Political Affairs Counter-Terrorism Implementation Task Office, New York.
- Weimann, G. (2004), How Modern Terrorism Uses the Internet. www.terror.net.
- Weimann, G. (2015), Terrorism in Cyberspace. Woodrow Wilson center press. Washington. D. c.